



**ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
БАДИИЙ АДАБИЁТ НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ — 1968**

**ТАНЛАНГАН
АСАРЛАР**

АБУЛҚОСИМ

Тоҳирин

Машҳур шоир Абулқосим Лоҳутий 1887 йилда Қирмоншоҳ (Эрон) шаҳрида туғилди. Шоирнинг болалиги шу ерда ўтди. Ёшлиқ йилларидаёқ у заҳматқаш халқнинг оғир ҳаётидан таъсирланиб инқилоб руҳида бўлган шеърлар ёзди. Бу шеърларда шоир Эронда вуж олиб келаятган инқилобий ҳаракатни мадҳ этди, бу ҳаракатга ўз овозини қўшмоқни орзу қилди.

Шоир доим таъқиб остида юрди. У гоҳ ўз ватанида, гоҳ муҳожирликда яшашга мажбур бўлди.

Лоҳутий Советлар мамлакатига ўзининг иккинчи ватанини топди. 1924 йилда у Коммунистлар партиясига аъзо бўлиб кирган эди.

Шоирнинг «Лоҳутий гавҳарлари» номли илк тўплами Истамбулда 1921 йилда босилиб чиққан. Шунингдек, тожик тилида икки жилдлик асарлари, «Кремль ва рубойлар», «Одамзоднинг дег билан жанги», «Тожикистон шеърлари» каби китоблари нашр этилган. Рус тилида ҳам шоир асарлари бир неча марта нашр қилинган.

Шоир Ўзбекистонда кўп марта бўлган ва унга бағишлаб шеърлар ёзган эди.

Оташин шоир Абулқосим Лоҳутий 1957 йилда Москва шаҳрида вафот этди.

Ушбу китобда шоирнинг жанговар шеърларидан ҳамда лирик ғазалларидан намуналар жамланди ва «Бахт париси» номли дoston берилди.

С(Тож)

Л25

Лоҳутий.

Танланган асарлар,
адабиёт нашриёти, 1968,
144 бет. Тиражи 10000.

Лоҳути А, Избранное,
Индекс 7-4-3

Т., Гафур Гулом номидаги бадий

С(Тож)



_____ турли
_____ давр
_____ шеърлар

КРЕМЛЬ

(Қисқартиб олинди)

Нўширвоннинг¹ маснадига йиғлама, кўнгил
Кремлнинг биносини келиб ўргангил.
Бу ер билан Модойни² ишчилар қурган,
Бу ер чорга, ўша шонга бўлдилар қўрғон.
Бу бурчдаги ҳар бир поя бўлгунча обод
Юзлаб бўғун нобуд бўлди, юз уруғ барбод.
Ҳар кун бунда кўрсатарди шоҳ фойдаси-чун
Юз меҳнаткаш ўлимига буйруқлар кучин.
Асоси ҳам зулм, аламдан олувчи нафас
Қурилиши қондан турган ёлғиз бу эмас.
Бу ўртада бари шундай, шундай ҳар бири.
Ватиканнинг³ қалъаси ҳам Британ⁴ қасри
Бадавлатлар тинч яшаши деҳқон ишидан,
Савдогарлар дастмоясини ишчи кучидан.
Эй тирик кўз, бу бинонинг сирлари аён,
Бошдан-оёқ гердайишга асоси ёшу қон.
Ҳар бурчдаги данданалар кўзлардир—ювош,
Ишчи-деҳқон мотамига тўкмакдадир ёш.
Бу ердаги бир панжара шоҳга ёққунча

¹ Н ў ш и р в о н — Эрон подшоҳларидан бири.

² Эронда ҳукмронлик қилган Сосоний подшоҳлари қурган бир шаҳар ва ундаги қаср.

³ В а т и к а н — Римда Папанинг саройи.

⁴ Б р и т а н — Британия.

Мазлум гавда бежон бўлди қанчадан-қанча.
Ситамкорлар ишчилардан оқизарди қон,
Бу айвонда маза қилсин тоинки султон.
Бу бинони юрак қон-ла турғизган инсон
Бирор қултум сув ичмаган бунда ҳеч қачон.
Зулм-ситамнинг усталари чизганда план,
Фуқаролар ўлиmidан нақшини олган,
Бу гумбаздан нега тинмай айланади қуш
— Чунки дунё бу гумбаз деб саргардон бўлмиш.
Бу ер бўлмиш зодимларнинг буйруқ макони,
Бу ерлардан оқиб кетмиш мазлумлар қони.
Шу бино-чун деҳқон дайди, ишчи бечора,
Эрон бузғун, Турон эса бўлмиш овора.
Қолсин учун айвон саҳни холи аламдан,
Кўп шаҳарда зиндон тўлмиш меҳнат элидан,
Биласанми, ишчиларга қаср айтар нима?
— Модомики, сотиб олдинг, арзонга сотма.
Эй меҳнаткаш, бу ерлардан ўтганда тингла
Аркларидан ўгитларни, гиштидан нола.
У айтади: Сен бизлардай, биз сендай эдик,
Сен фотиҳсен, бизлар—тупроқ ётмоқдамиз тек.
Бу фатҳдан сўнг сени мутлақ ғафлат босмасин,
Бошимизда қайта бошдан душман кезмасин,
Бурун сендай ишчи эдик, билсанг, биродар,
Ситам қилди бизни бундай ерга барабар.
Сўрайсанки қани гавданг, қани жоң-танинг,
— Зулм билан тугатилди бўлди ерга тенг;

Истисморчи¹ виждонсизнинг биздан қорни тўқ,
Ўзимизга бу меҳнатдан ўндан бири йўқ.
Биз дод солиб айтар эдик, шонли хўжайин,
Меҳнатимиз унумининг текисланг пайин².
Бу нола-ю фиғонларни тингламай жиндак.
Бироқ тошдай ва метиндай раҳмсиз юрак,
Қўлларимиз қисқа эди, уларда баланд
Ҳам уларда пулу қудрат, биз қайғуга банд.
Белги улар буйруғида, санъат хизматкор,
Дин уларнинг қулидир ва шоҳ уларга ёр.
Жаҳон тўла турли-туман моллари билан,
Бизнинг кучу теримиздан улар тўқ, хурсанд.
Эй таажжуб, кўнгил, қара, фақат зулмдир:
Дурни тердан, зарни эса, қондан қилибдир,
Гарчи бизнинг гавда тупроқ, шу тупроқ кирпич,
Жонларимиз танда қолди, ўлмаганмиз ҳеч.
Қизил ялов зулм маҳвиға буйруқ берган он
Ер титради-қалтиради, кўрқди осмон.
Зулм қўшинини қувиб солди, кишанни узди.
Оч-яланғоч, ўксик ишчи бир жаҳон тузди.
Ўз уйини эгаллади шу ҳақли одам,
Бегонанинг фитнасидан эркиндир олам.
Меҳнаткашлар советининг шонли фармони
Қизил хат-ла пориллатди юксак осмонни.
— Эй бир тўда экинчилар, энди бирлашинг,

¹ Истисморчи — эксплуататор.

² Пай — ҳисса.

Меҳнаткашлар қўлни қўлга беринг, яшанг тенг,
Бадавлатнинг дин, ватани, олтин, кумуши,
Бойимоққа қаратилган бутун қилмиши.
Қорни тўққа қуллуқ қилар бут билан минбар,
Қуръон, инжил — соғим сигир билан баробар,
Ер шарини оша тезда порлаб келажак
Бир рангдаги ҳаёт кирар оламга бирдак.
Уроқ, болғадан ўзга ҳеч ҳоким ҳам бўлмас.
Одам эркин жаҳон тузгач, олажак нафас.
Мана, бу гул япроғин кўр, титрар шамолдан,
Худди шундай титрар эди ситамлардан тан.
Ишчиларнинг юрак қони суздай оқарди,
Деҳқонларнинг жигарларин ўтда ёқарди.
Ахир бизлар, ўтда куйган, тўфонда оққан.
Ахир бизлар, бу «томоша» — маҳшарга¹ боққан.
Ҳайрон эдик бу оламнинг оқибатидан,
Бахт келмасми, дердик, зулму ситам кетидан.
Дердик, улар найранглари, дин, шоҳ истаги
Оралиқдан кўтарилар, ўпирилар таги,
Жаҳл кетар, илм келар дунё яшнатиб,
Ҳар ким эркин бўлар, тангри, шайтонни отиб.

1925

¹ Маҳшар — диндорлар ишончига кўра, дунёнинг сўнги куни.

То қуёш нури сахро-ю тоғларда аён,
Гул ва гунча хуш бўйин сочар чаманда Бул замон.

Сенга қасд айлаб чўзилган қўл жаҳонда бўлмагай,
Бўлса, у хил қўл кесилгай банд-бандидан шу он.

Йўқ бўлур деб берса фатво гар сени ҳар шум оғиз,
Кучли мушт зарби-ла у, тилдан қолур, бўғзида қон.

Қайси калла ўйласа мулкингни вайрон қилгали,
Бу Ватаннинг мардлари кесгай танидан беомон.

Ҳар ютуқ, фатҳинг танобин кимки узмоқ истаса,
Чулғанур шармандалик бирлан кафанга, бегумон.

Ҳомийсисан ер юзининг барча меҳнаткашларин,
Титрагай бунга чидолмай дунёда ҳар бир ёмон.

Ким ёмон ниятда сенга; қоп-қора номи унинг—
Учмоғи даркор замона дафтаридан бенишон.

Сўндиролмас ҳеч киши, сенсан жаҳоннинг машъали,
Вайсаган кўршапалак зулматда қолгай бегумон.

Душманинг тиш-тирноғи бирлан тиришгай, негаким,
Мақсади номусу оринг поймол этмоқ шу он.

Донишу ақлу адолат бунда халқлар раҳбари,
Бўлмоғи мумкин эмас золим қароқчи ҳукмрон.

Майли, ўлсин душманинг, дунёда сен қол, минг яша,
Нурини сочсин қуёшинг эл бошига кўп замон.

Душманинг маҳв ўлмоғи, сўзсиз, ҳақиқат ҳукмидир,
Кўнглим истарким, менинг тигимда ўлса беомон,

УЧ ТОМЧИ

(Максим Горькийга бағишлайман)

Уч томчи баҳсини айтганди устод,
Менга бу масалча бўлиб қолди ёд:
Энг биринчи томчи—тиниқ ва равшан
Айтибди:—Ҳаммадан юқорироқман,
Шаклим юлдуз каби—бу бир ишора,
Иззату мартабам ортар тобора.
Мен жуда чиройли, пок ва соф юзим,
Содда бўёвсизман, гўзалман ўзим.
Қуруқда ва сувда—бутун жаҳонда,
Нима нарса бўлса ерда, осмонда,
Улар бунёдига мен ҳам шерикман,
Ижоддир шиорим, токи тирикман.
Гавҳардан ҳам асил бир жавоҳирман,
Ишчи манглайида пешона терман.

* * *

Одоб билан деди қип-қизил томчи:
— Ҳақу ростликдандир сўзингнинг кучи!
Аммо, билгил, менинг олийдир турим,
Баланддир шарафим, шоним ва ўрним.
Лаъл ила ёқутнинг баҳоси баланд,
Чунки, ранги менинг рангимга монанд.
Қизил юз ҳар доим зафардан нишон,
Бу гап эскидан бор, бу гапга ишон!

Жаҳоннинг ҳуснига эрта тонг шафақ
Қип-қизил ранг билан беради равнақ.
Бутун оламда бу сўзим аниқдир,
Қизил гулнинг ҳусни ўтдек ёниқдир.
Мен шундай томчики, қалбим олови
Ёндирар зулмнинг жирканч яловин.
Ишчилар устидан текинхўр ҳайвон
Ҳокимлик қилганин кўрганим ҳамон,
Фашизм кучлари социализмга
Қарши тайёрланиб, ўтса ҳужумга,
Кўзимдан ўт чақнаб, ўйнаб кетаман,
Ишчи томирида қайнаб кетаман!
Мердона бошлайман исёну юриш,
Ўз эгам танида қиламан хуруш.
У ҳужум бошлайди қаро зулмга,
Зулмларни қилар маҳкум ўлимга.
Қисқаси, истибдод асоратидан
Сени қутқармасам касофатидан,
Сен асирликда қоласан, синглим,
Ҳам фақирликда қоласан, синглим,
Ғайратимдан ситам бўлади барбод,
Қайнашимдан меҳнат бўлади обод.
Менинг зўрим билан шодмон бўлур,—
Меҳнаткаш эркину давлатманд бўлур.
Оташу найзаман офтобдирман,
Элга эрк берувчи инқилобдирман!
Халқни отказурман ғалаба томон,
Мен меҳнат аҳлининг томирида қон!

* * *

Қаро томчи тинглаб дўстлар сўзини,
Маъқуллагач, таъриф этди ўзини:
— Сўзингиз батамом тўғридир, бешак,
Асосиздир буни биз инкор қилсак,
Аммо, мен ҳам сиздек соҳиби ҳунар,
Балки, сиздан кўпроқ манфаат унар.
«Албатта, ёмонлик белгиси қаро»,—
Дёб фикр юргизмак, тўғримас асло.
Қаро ранг мақталмиш неча, неча бор,
Қарода гап кўпдир, унда кўп сир бор.
Ою қуёш, юлдуз чиқар қаердан?
Қаро тун қўйнидан чиқади бирдан.
Мендан кескир қилич йўқдир жаҳонда,
Мендан тезроқ чақин йўқдир осмонда.
Кучим мушукни шер қилишга қодир,
Чолу мажруҳ бўлур—ёшу баҳодир.
Хоҳласам, бир зумда йиғлайди жаҳон,
Ё кулиб юборар йиғлаган инсон.
Лашкарлар зафари менинг қўлимда,
Юрт фойда-зарари менинг қўлимда.
Агар тиғ кўтарса, ҳаммага маълум,
Оловдан ҳам асар қолдирмас ўлим,
Аммо менинг ўзим бўлсам-да нобуд,
Асарим дунёда абадий мавжуд.
Нима қурол борки, барчаси тайин,—
Бакор қолур исён, курашдан кейин.

Тўкилган қонлару тўкилган терлар,
Ювилиб, пок бўлур паст-баланд ерлар,
Аммо бўлмас менинг майдоним ҳеч танг,
Мендан оташ олар инқилобу жанг.
Қалам шамширимдир, варақ—майдоним,
Халқим хизматида тиғу жавлоним.
Гарчи, эй соф томчи, ҳунаринг кўпдир,
Ишчи ишлаганда унаринг кўпдир.
Ўз васфингда сўзлаб, дур сочдинг хушвақт,
Нимаки айтибсан—ҳаммаси ҳам ҳақ.
Ойдек юзларингга фидо бўлсин жон,
Синглинг сўзларин ҳам эшит, қатраҳон,
Қул ишчи ҳар ерда жиққа тер тўкар,
Оғир меҳнат қилар, заҳматда чўкар.
Аммо фойдасиздир, не қилса ижод,
Ўзгалар бойиру, у бўлар барбод.
Қаламни кўтариб туғён қилмасам,
Бу қиссани аниқ баён қилмасам,
Мен йўлга солмасам бугун жаҳонни,
Ажратиб бермасам дўсту душманни,
Тўкилган терларни учирар ел—бод,
Неча кун сўнг уни ҳеч ким қилмас ёд.
Сен ҳам, эй шарафли гулгун қатраҳон,
Тождар безаги лаъл, қизил синглим қон;
Сенинг сўзларингни ким қилур инкор,
Сени мақтамоққа нима ҳожат бор?!
Қип-қизил юзингдир инқилоб ранги,
Қалбинг гувоҳидир, кўнглинг жаранги.

Сен зафар шуъласи аммо мандан ҳам
Бир неча сўз эшит, эй гўзал санам:
Золимларга қарши чиққан қанча эр,
Ишчи-ю деҳқондан қанча қайтмас шер,
Қанча ёш, эр, аёл, қанча қаҳрамон,
Қонига беланиб бўлдилар қурбон.
Агар бу ишларни мен тутсам пинҳон,
Баридан хабардор бўлмаса жаҳон,
Ҳаммасин фош этиб, қилмасам расво,
Оламга солмасам шўришу ғавғо,
Барчадан яширин қолур бу аҳвол,
Шарафли тўкилган қон бўлур поймол.
Меҳнаткашга мандан келур ҳар вақти
Кураш режаси-ю, ғалаба бахти.
Менинг таъсиридан қайнаб кетар қон,
Мен билан ўз ақлин топади инсон.
Сўнг ситамга қарши кўтариб исён,
Зулм занжирларин қилади яксон,
Мен меҳнат аҳлининг қўшинидирман,
Ишчи-ю деҳқоннинг ҳужумидирман.
Даъвоман, ҳужжатман, мунозараман,
Гувоҳман, фатвоман, музокараман.
Ҳомийман, посбонман, мудофааман.
Ноламан, шикоят, муҳорабаман,
Шунча нарса билан тўлиқдир жомим,
Шунинг-чун мураккаб¹— сиёҳдир номим.

¹ Форсада сиёҳни ҳам «мураккаб» дейдилар. Шоир бунда сўз ўйини қилган (*Тарж*).

Сизнинг сафингизда турмоқлик учун,
Бирга коммунизм қурмоқлик учун,
Мени ишга солди соҳиби қалэм,
Кураш майдонида учов бўлдик жам.
Сизу мен—учимиз турсак ёнма-ён,
Ҳар қандай жабҳада зафар бегумон.

ВАТАНДАН ҚАРЗИМ

Ўлкам талаб қилса ҳар нимаки бор,
Пулу мол бўлгунча имкон бераман.
Пулу мол нимаймуш, сўз ҳам ортиқча,
Ширин ҳаётимни ва жон бераман.
Ёмғирдек марҳамат шафқатга кўмди
Шу улуғ хирмонга бир дон бераман.
Қутурган душманни маҳв этиш учун
Азиз Ватан не сўрса, шу он бераман,
Душман тишигача қуролланмишдир,
Қўшинимга вужудим қалқон, бераман.
Армиям қиличи устун бўлсин деб,
Бор кучим, илм ила урфон бераман,
Бунда менинг уйим, ишқим, толеим,
Ватанимга барисин қурбон бераман.
Сен онам, оилам, бахтим чироғи,
Сени сақлаш учун мен жон бераман.
Қимматли партиям сидқи дилимда,
Жон-танним сўраган замон бераман.

1942

ЭРОН ХАЛҚЛАРИГА

Турк арслонлари, курд полвонлари,
Катта-ю кичик форс ўғлонлари,

Қардошларча қўлни қўлга ўтказинг;
Зулм лашкарига шикаст етказинг!

Ёв фойдасидир—ҳар нифоқингиз,
Ватан фатҳидир—иттифоқингиз.

Агар дилингиз бирлашса баҳам,
Уч турли тилдан сизда нима ғам?

Инглиз—Америка дилдош эмасдир,
Эрон шоҳи-ла тилдош эмасдир.

Лекин бирлашурлар қонни сўришда,
Сизни талашда ҳам ўлдиришда.

Сиз ҳам бирликни этиб мустаҳкам,
Ватан номусини сақлангиз ҳар дам.

Ватанни поймол этганида ёв,
Бу тиллар кошки бўлсайди соқов!

Оға-инилар, сингил-опалар,
Номусли ёрлар, ота-оналар,

Ев қаршисида бирликни тутинг,
Бирлашиб маҳкам ҳужумга ўтинг!

Босқинчини даф этгандан кейин,
Қардошларча қилинг мерос тақсимин.

Уйларингизда бўлинг мустақил,
Неча тан бўлинг ва лекин бир дил.

Кишилар бўлганда бир тану бир жон,
Уни енголмас ҳеч куч, ҳеч полвон.

Бу сўзнинг чинлигин билмоқлик учун
Совет халқлари шоҳиддир бутун.

Тинчликка байроқдор советлар халқи,
Жаҳонда порлайди қуёшдай балқиб,

Турк арслонлари, курд полвонлари,
Катта-ю кичик форс ўғлонлари,

Йўлингиз бошқа,—деса ҳар киши,
У, ўзи душман, душманлик—иши.

Йўлингиз битта, озодлик йўли,
Ижод ва ҳаёт, дилшодлик йўли.

Шу йўлга кириб, беринг қўлга қўл,
Бахтга элтади албатта шу йўл!

1950

МЕНИНГ ВАТАНИМ

(Фарзандларимга)

Фарзандим, қулоқ сол, бериб эътибор:
Шу осмон остида—ҳам бой, ҳам қашшоқ
Эрон аталувчи машҳур диёр бор.

Тупроғи неча бор бўлган қизил қон,
Лекин унинг руҳи бақувват, тетик,
Унинг мардлигига қойилдир жаҳон!

У, кўҳна дунёнинг кекса фарзанди,
Тарих бетларида порлайди номи,
Жаҳоннинг ақлли бир ҳунарманди.

Шукуҳин ўйлама шоҳлар тожидан,
Номин юксак тутар Ковал байроғи,
Маздак² ва Иражга³ бўлган-чун маскан.

Ватан посибони—ҳар ёш юракда—
Рустам ёққан олов, ўша аланга.
Бу куч абадийдир ҳар қалб, билакда,

Тадбирли курашчи Эронийдек шер
Озодлик йўлида жон фидо қилди.
Матонат бобида эди беназир.

^{1,2,3} Эрон эпосининг қаҳрамонлари.

Порлар Эрон номи дилни қондириб
Хайдар Омуғлийнинг исми нуридан,
Мазлумларни ёқлаб, ёвни ёндириб.

Халқнинг бир ҳомийси у Ёрмухаммад
Меҳнат аҳлини у ҳимоя қилди,
Номи яшаяжак абадул-абад.

Озодлик йўлида фидо этиб жон,
Халқ бахти-чун шаҳид бўлган мардларни
Тарихда жуда кўп кўргандир Эрон.

Ватаним кенг ўлка, ажойиб диёр,
Лекин гуллаб турса бир жойи агар,
Бир жойи қуп-қуруқ, кўрмайди баҳор.

Дил ғурурга тўлар манзарасидан,
Фазо-ю ҳавоси жонларга роҳат,
Атир иси анқийди тоғ дарасидан.

Жуда кўп чангалзор, ўрмонлари бор.
Гўзалликда бири ортиқ биридан,
Шаҳар, тоғу дарё, кўрғонлари бор.

Қайда бор ҳар йили уч бор муттасил
Ҳосил берар ерлар?—деб сўрсанг, ўғлим,
Эронда олинур уч марта ҳосил.

Оламда тенги йўқ мевасин ранги,
Ерларин қоплаган зумрад гиламлар,
Фазосин тўлдирган қушлар оҳанги.

Лекин, афсус, шундай эмас ҳар томон,
Кўп ерлар қақраган дашту сувсиз чўл,
Одам ҳам яшамас, мудҳиш биёбон,

Бу ерлар кўз тутар инсон қўлига,
Мана, Совет эли бўлиб намуна,
Гуллатди жон бериб дашту чўлига.

Халқининг сифотин эшитгил бу дам:
Содда дил, қаҳрамон, соф табиатдир.
Шундай дер қадимдан ривоятлар ҳам.

Мусулмон ё ўзга гар бўлса меҳмон,
Кутиб олади у очиқ юз билан,
Ширин сўзлар билан фидо этиб жон.

Ўзга халқ-ла бўлмас ҳеч адоватда,
Эрон халқи қилмас виждонини тарк.
Баъзи ҳаёсиз бор, лекин одатда,—

Гулистонда бўлур баъзан илон ҳам.
Аммо бу ҳикоям эгаси асли—
Ватаннинг соҳиби—меҳнаткаш одам.

Букун, гарчи ожиз, мазлум, жафокор,
Аmmo тез келади шодлик кунлари,
Халқ зафар топади, душман бўлар хор!

Ишончим комилдир халқ бўлар озод,
Ҳам аъёнлар зулми ҳамда чет эллик
Жаноблар кишани бўлади барбод.

Шундай шонли ўлка менга ватандир,
Туғилган жойимдир у она тупроқ.
Жасур халқим менга ҳам жон, ҳам тандир.

Нима бор жаҳонда бундан ортиқроқ!

1945

ЎЗБЕКИСТОН

Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман,
Қанча-қанча оқил, доноларингни севаман.

Ташладинг дарду ғаминг, эркин баланд қад кўтариб,
Ғалаба топдинг улуғ тиф ила майдонга бориб,
Енгдинг ёвларни уриб, зарб ила чангин чиқариб,
Бу курашда ғолиб у фарзандларингни севаман,
Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман.

Сен бу кун мамлакати санъату урфондирсан,
Шеър ўқиб булбул учун яхши гулистондирсан,
Тегмасин кўз, ажаб гуллари хандондирсан,
Мен сенинг шу гулу гулхоналарингни севаман,
Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман.

Ёшлик руҳин берар сендаги хуш обу ҳаво,
Эритур дилни чангу доира, най этса наво,
Жон қилур рақс, агар сендан анга етса садо,
Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман.

Қизларингнинг барчаси шерзода-ю, шоввоздирлар,
Мард фарзандларинг ботиру дилсоздирлар,
Ҳамма ўғлону, қизинг эл аро мумтоздирлар.
Мен шу авлоди гуҳардоналарингни севаман,
Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман.

Пок диллар ҳаммаси сенинг меҳрибонингдир,
Тожикистон шарафу бахтингга шодмонингдир,
Чунки, ёшликдан асл дўсту қадрдонингдир.
Янгилик ёювчи оқил доноларингни севаман,
Ўзбекистон, сенинг мардоналарингни севаман.

1939 Тошкент.

ҲАМСАФАР ДУСТЛАР

Инаб, ангур, узумнинг дostonи
Қолибдир эски дунёдан, қадимдан
Таажжуб қиссадир дилкаш баёни,
Эшитмаган эшитсин сўзлайин ман.
Бу сўз мастларни ҳам ҳушёр қилгай,
Кишилиқ фикрини бедор қилгай.
Ҳаво иссиқ, узоқ бир йўлда сувсиз
Бўлиб ҳамдам борарди учта йўлдош.
Баланд-пастлик йўл узра қолдириб из,
Оёқларни қабартирган ботиб тош,
Мадорсиз ўлтиришди дилда йўқ нам,
Даво изларди бу дардга учов ҳам.

Узум деб турк кўзидан ёш оқарди,
Дер эрди форс ангур! Нола айлаб.
Араб йиғлаб инаб дерди, боқарди,
Тушунмас бир-бирини қайдадир гап.
Баногоҳ бир қароқчи келди йўлдан,
Кўрарким, нола айлар бунда уч тан.
Мадорсиз эрди гарчи ҳамсафарлар,
Қароқчи якка-ю, учта бу улфат.
Деди ўғри ўзига бу муқаррар,
Бир одамни уч одам енгар албат.
Буларни бир-бирига душман этсам,
Зафар албатта бўлгай менга ҳамдам.

Бу дўстлар ўртасига солди жанжал,
Дедиким, мен у қишлоққа борурман.
Узумми ё инаб, ангурми дарҳол
Бу учдан биттасини келтирурман.

Керак бўлмоқ ризо бўнга икки тан,
Учинчи етгуси мақсадга шундан.

Араб шовқин солур келтир инаб деб,
Узум келтир деди турк, форс—ангур!
Учов жанжаллашар эрди фириб еб,
Қароқчи фитна айлаб, эрди мағрур.

Учовлон муштлашиб ўлмоққа етди,
Улар борин қароқчи шилди кетди.

Бўғишган эрди дўстлар мисли душман,
Келиб қолди бир одам пок юраклик,
Савол берди бу ҳолни кўрди бирдан:
Недан бечоралар, бу на демаклик?

Узум дер турк, форс ангур керак дер,
Араб додлар, инаб даркор, инаб бер!

Кулиб ул мард деди, билдим, қилурман —
Сизларнинг дардингизга яхши дармон.
Бориб ток мевасин келтурди боғдан,
У доно маънилик марду билимдон.

Кўриб, кулишди турку форс, араб ҳам.
Деди—шулдир узум, ангур, инаб ҳам.

Даво топмоқ учун маълум бўлди.
Бу уч бошда хаёл бир эрди аммо,
Қароқчи фойдасин кўзлаб суқулди,
У дўстлар ўртасига солди ғавғо.

Ташаккур қилдилар олимга изҳор,
Нечунким уйқудан у қилди бедор .
Совет авлодлари юз-юз асрлар
Эдилар хору зору нотавон ҳам.
Орода бор эди иғво муқаррар,
Ҳамма бир хил даво изларди ҳар дам.
Қийинлик, эрксизликнинг давоси
Мудом бахт эрди халқнинг муддаоси.
У ўғри ҳукмронларнинг сўзига
Кириб, эл бир-бирига эрди душман.
Бўлиб туркман ёмон ўзбек кўзига,
Яҳудий тожигу, у бошқа бирлан.
Дебон турк, армани енгилса балким,
Фаровонроқ бўлур айшим, ҳаётим.
Улуғ Ленин бу халққа бахт берган,
Шу миллатларга тузган тўғри йўлни.
Қилиб дўст қаҳрамон рус халқи бирлан
Қиришга ёвни, берди қўлга қўлни.
Агар-чи бошқача эллардаги тил,
Буюк мақсадда халқ бир жону бир дил.
Азобни маҳв этиб миллатлар энди,
Ҳаёт маъносидан баҳра олишди.
Берур бахт меваси лаззатлар энди,
Уни бирлик дарахтидан теришди.
Хатога кетмагайлар энди асло,
Ҳамиша бирга халқ қолмайди танҳо.
Фашист йиртқичларин этмоққа яксон,
Совет авлодлари бир жону бир тан.

Қилурлар мардлик, бошлайди ҳар он—
Улуғвор бу Ватан бахтларга чиндан.

Бу бахтлар келди бирлик бирла қўлга,
Шу бирлик парчалар ким ғов бу йўлга.

Қулатилган санобару шамшод,
Тўзғитилган қаноти булбулнинг,
Қуриган ғунчаси неча гулнинг,
Тепиб ўтмоқда бераҳм сайёд.

Хўб билур кимки кўрса, бу жойда,
Шубҳасиз, бир гўзал чаман бўлган,
Боғ куйиб саҳни бирла қон тўлган,
Овчидан ўқ қолибди бу жойда.

Ундан ўтмоқда қип-қизил дарё,
Чаман аҳлининг қонига бўялиб,
Айланур, қушлар эса тўдаланиб,
Айлашиб гоҳи-гоҳи мунгли садо...

Э, таажжуб, бу қайси боғ бўлди?
Дилни тортар бу хуш ҳавоси билан,
Ушбу хил боққа ким у ўт қўйган,
Халқи нечун қирилди, доғ бўлди?

О, хароба бўлибди бу гулзор,
Унда қолдиқ тутун ҳали бордир,
Аслида бу жуда муҳим бир ер,
Тарихи кўп жуда қадимий диёр?

Гуллари сўлгану яна куйган,
Унинг хуш бўйи, асли кетган эмас,
Гар биноти ёмон топибди шикаст,
Қомати тик стунлари қолган.

Бу аломатни кўрган аҳли тамиз,
Дейди албатта ушбу хил сайёд—
Инглиздир! Эмас бўлак жаллод;
Бу чаман ҳам фақат у Мисри азиз.

1923

1

Қурди бир базм каттакон бир бой,
 Кирмоншоҳ шаҳри эрди унга жой.
 Товуғу қўй, ўтин ила мойни,
 Меваю сабзавоту буғдойни
 Ортишиб батрак ила деҳқонга
 Бой, аъёнлар жўнашди меҳмонга.
 Шаҳр ичра етиб келишдилар,
 Тухфани хўжага беришдилар.
 Кўрсатиб отхонасидан жой,
 Утиришга буюрди юзсиз бой.
 Бор эрди унда бир фақир киши,
 Бенаво, камбағал ҳақир киши,
 Ҳар томонга боқиб ўзидан ўзи
 Ногаҳон бир эшакка тушди кўзи.
 Кўрибоқ у эшакни қўзғалди,
 Борди-ю, бўйнига қўлин солди:
 Дод уриб дەر эдики: «Жон эшагим,
 Жон билан тенгу меҳрибон эшагим!»
 Эшак этган сайин унга ҳанг-ҳунг
 Ортарди дилидаги ғаму мунг.
 Қўни-қўшнию ундаги меҳмон
 Эшитиб жам бўлдилар ўша он.
 — Эшагим олган эрди мансабдор—

Деб, шикоят қиларди йиғлаб зор;
Дер эди:—Ҳажрида адодирмиз,
Зору бемору бенаводирмиз,
Ҳали ҳам меҳру ёдидир дилда,
Тўқими уйда, мақтови дилда.
Бир киши келди кўтарди фиғон,
Деди: «Сен ўғри, муттаҳам инсон,
Шоҳ одамларига душмансан,
Сўзлаган сўзларинг бари бўҳтон,
Чунки деҳқон сўзи бўлур ёлғон.
Сен бориб у тўқимни келтиргил,
Шунда ёлғон гапирганинг билгил.
Бундаги ҳамма яхши одамлар
Ишимиз устида гувоҳ бўларлар.
Бу эшакка агар тўқим қойим—
Келса, эшакни ол, турай мен жим».—
Кетди қишлоққа камбағал деҳқон,
Орқалаб келтирди тўқимни шу он.
Қўйилди эшакнинг устига тўқим,
Унда эшакнинг ҳусни ошди шу зум.
Ҳайдади бенавони мансабдор,
Дедики: «Бу тўқим эшакникидир,
Эшак эса менинг мулкимдир!»
Сўнг югурдакларига дедики: «Уринг!»
Калтаклар ёғилди бошига унинг,
Бечора йиғлади ва қилди фиғон,
Додига етмади бирорта инсон.

Борди Ленинградга бир деҳқон,
Сталинобод эрди унга макон.
Ўзи хўб меҳрибон, ювошу ҳалим,
Номи эрди Жалилзода Салим.
Неча йил олдин у бир гадо эрди.
Заҳматда эзилган бефано эди.
Бир умр жабр ила ситам кўрган,
Ҳамда обод жойни жуда кам кўрган.
Шод бўлди сафар қилиб шу замон
Қилди Ленинград уни ҳайрон.
Неча ўртоғи бирла у деҳқон
Бўлди ишчилар уйда меҳмон.
Йиғилиб ишчилар ўша соат
Кутдилар дўстларча беминнат.
Ёзиб олдиларига дастурхон,
Қўйдилар мева-чева, ошу нон.
Кўрсатишди заводни унга бутун,
Бу томошадан у бўлди мамнун.
Ташлар эрди у ён, бу ёнга назар.
Унда бир катта тракторни кўрар.
Югуриб борди ушлаб қаради,
Ҳамма ёғин силаб-сийпаб қаради.
Шод бўлди, деди: «Қанотимдир,
Бу менинг яхши, йўрға отимдир».
Ишчилар ҳазил этиб, адаб сақлаб,
Меҳмоннинг табиатин чоқлаб,

Дедилар:

«Ғар танирсан, айт, юрсин,
Тўхта деганда, ўрнида турсин».
Бу каби сўзни тинглагач деҳқон,
Сакради бир кийик каби чаққон.
У трактор узра ўтирди тетик,
Тоғ устида қўнган бургутдек.
Рулни яхши тутиб, педаль босди.
Бўлдилар ундан ишчилар дилшод,
Дедилар: «Кўп яхши!» ва «Зинда бод!»
Бу илиқ сўзларни эшитиб деҳқон
Гул каби кулди-ю, очилди шу он...
Деди: «Ўтмишда мен эдим бир қул,
Бой юкини ташир эдим буткул.
Ғаму қайғу билан эдим улфат.
Мина олган эдим эшакни фақат.
Бу замон берди менга донолик,
Шодлик, яхшилик ва тавонолик,
Энди илм ила менинг қанотим бор,
Пўлатдан бақувват бу зўр отим бор.
Мен саводсиз эмас ва бекорчи,
Колхоз аъзосиман тракторчи.
Ишчилар дедилар унга раҳмат,
Қувониб кулдилар неча фурсат.
Ўзаро маслаҳат қилишдилар,
Тоғни бургутга бахш этишдилар.
Салим энди жўнайди Болтиқдан,
Тожикистонга бу трактор билан.

1935

**АДАШГАН САКИНА ХОЛА
ВА УНИНГ ДОНО ҚЎШНИСИ
ҲАМДА ҚОРА СЕҲРГАР ҲАҚИДА ЭРТАК**

Сақина олтита сағири билан,
Етимча қиз-ўғил фақири билан,
Яшарди кичкина кулба ичра,
Жигар қонин ютиб кулфат ичра,
Бор-у йўқ бойлигин золим жодугар
Сеҳр билан тортиб олган сарбасар.
Унинг бир қўшниси бор эди олим,
У билмас ҳунар йўқ, у билмас билим.
Сақина билимдон қўшнисидан ҳеч
Ёмонлик кўрмаган эди. Эрта-кеч—
Беванинг ҳолидан оларди хабар,
Етмасин деб ногоҳ бирорта зарар.
Бир кун жодугар бечора тулга
Гапира бошлади зеб бериб тилга.
Гўё у бевага кўрсатиб ҳиммат
Олим қўшнисига қилди кўп тўхмат.
Деди: «Ёғдираман унга минг бало,
Кўчасига тўфону уйига вабо
Гар менга бу ишда кўмак этарсан:
Бадавлат бўлурсан, бойиб кетарсан».
Хола қулоқ солиб маккор, золимга,
Ҳақорат ёғдира бошлар олимга...
Жаҳл билан қарғаб дер эди: «Эвоҳ,

Олимнинг уйини куйдирсин вабо!—
Бир куни жодугар келтириб вабо
Ҳужумни бошлади, лекин ажабо,
Олим деворидан уйга киролмай,
Сеҳр ожиз қолди, ишин қилолмай.
Доно қўшни қилиб чора ва тадбир,
Барча балоларни енгди бирма-бир.
Аммо қаттиқ кураш, жангда бенаво—
Холанинг беш ўғли ўлди бегуноҳ...

Бу дунёда жоду йўқдир, албатта,
Лекин қиссадан ҳисса чиқаргил катта:
Мамлакатлар, алданиб бўлмагиз ғариб.
Америка аждари бермасин фириб!
Сакина қисматин эсда сақлангиз,
Нобудлик йўлига қадам қўйманг сиз!
Советлардан асло бўлманг гумондор,
Яхшироқ ажратинг ким душман, ким ёр!

1951

1

У шоҳлик зулмига Эронда қарши
 Кўтарди байроқ эл майдонда қарши,
 Тузиб саф аҳд ила жанговар авлод.
 Қизил байроқ кўтарган қанча шерзод
 Уриб эрк душманин маҳв айламоққа,
 Қуроллик юрдилар, даф айламоққа.
 Бу кун қирқ йил ўтиб кетди, муқаррар,
 Мөнинг ёдимга тушди ул замонлар;
 Мен ул вақт бир гуруҳга раҳбар эрдим,
 Мудом халқ йўлига дил боғлар эрдим,
 Учарди чу десам остимда тулпор,
 Қилар дўсту душмандан хабардор.
 Кўча-кўйларда ортимдан юрарди,
 Вафоли итга ўхшаб эргашарди.
 Тегиб ўқ мөнга, устидан йиқилсам,
 Ўликдек ерда ётсам, жонвор ул дам
 Яқин ким келса тишларди, тепарди,
 Думин ерга уриб, тупроқ сочарди,
 Ҳушимга келгач, ўрнимдан турардим,
 Уни мен кишнаган, хурсанд кўрардим.
 У шоҳ ўрдасидан чиққан қоровул
 Келиб қолса, тун ичра бохабар ул,
 Шу онда пишқириб айларди ҳушёр:
 «Хабарсиз келди душман, бўл хабардор!»

Қулоғи икки шамдек тикланарди,
Хужум вақтида шердек хуфтланарди,
Очар эрди кўзини катта-катта,
Нафас олмас эди, жонсиз сифатда,
Бориб тоғу туз ичра бизникилар,
Қилиб буйруқни ижро қайтсалар гар.
Улардан ер тепиб, ахбор берарди;
Шамол, ёмғирни олдин фаҳм этарди;
У эрди меҳрибон, зийрак, юраклик,
Азиз эрди у бизга зўр кўмаклик,
Бу сўз ёлғон эмас, белоф, аниқдир,
Унинг отлараро тимсоли йўқдир.
Уни дўстликка илғаб шод эдим мен,
Шунинг учун уни дўстим дедим мен.

2

Бироқ, от қўйди бир кун бизга душман,
Миниб қочмоққа тўғри келди бирдан,
Разиллар ўқни пайдарпай отарди,
Ошиб бошдан, у ўқ ерга ботарди.
Эдим дўстлар гуруҳи ичра мен ҳам,
Йўл олдик ёв сари, билдирмай илдам.
Ажал золи тутиб ғалвирни қўлда
Ўлим тупроғини эларди чўлда.
Шу пайт дўстим оёғига тегиб ўқ,
Суякка ботди гўштдан, чора ҳеч йўқ.

Яна ўқ төгди, олдинги оёққа.
Синиб бу ҳам қон оқмоқда туёққа,
Майиб бўлди пўлатдек икки сони,
Мен отдан ташладим, ётди шу они,
Кўзига ёш тўлиб, менга тикилди,
Бу термилмоқ дилимни тилка қилди.
Тили йўқ, боқиши тиллик, у жонлик,
Умид айларди мендан меҳрибонлик,
Дер эрди, бунда шу ҳол бирла қолсам,
Бу чўлда қарға-қузғунлар эмас кам?
Тириклай айлағайлар пора-пора,
Азоб торттирма, дўстим, айла чора!
Юрак дўст дарди бирлан жиқ ғам эрди!
Яқин эрди хатар, вақт ҳам кам эрди!
Босардим қўлни кўксимга, нечунким,
Юрак сақланса-ю, турса бир оз жим.
Кўзим олдида доим ҳайкали бор.
Қўлим дўст бўйнида, йиғлаб юрак зор,
Тўкардим айрилиқ ёшини кўздан,
Тирилмас эрди аммо нола бирлан,
Бу ҳолни сездими, ёв у замони,
Бироқ қаттиқ ҳужум қилди шу они.
Қулоғин най қилиб, дўстим деди кеч!
Уларман, сен тур, энди қолмағил кеч!
Юзидан ўпдиму, ночор турдим,
Қулоғу кўзни қўл бирлан яширдим.
Дудуқ тилда бериб дўстларга буйруқ,
Дедим ёмғирга ўхшаш ёғдиринг ўқ!

Ғазаб ўтида куйган жону жисмим,
Бурилдим қайтмадим ёвдан шу онким,
Бир одамча кириб майдонаро мен.
Ўч олдим, дўст учун душман сафидан.

1953

ҒАЛАБА СЕНИКИ

Занжирбанд этилган эй қаҳрамон халқ,
Кўрсатгин душманга енгилмас кучинг.
Вафонинг йўлида мустаҳкам туриб,
Душманларни енгиб, ол ундан ўчинг.
Танингни қилсалар гарчи минг пора,
Сен кулиб пора қил ёвлар сийнасин!
Ғалаба сеники, ҳақ йўл сеники,
Руҳинг шуълалари алангалансин!

1950



Jazayir

ВАЙРОНА БЎЛГАН ВАТАН

Юртни бузган ёрми, ағёрми, ё иккиси?
Ё муслмонларми, ё куфформи, ё иккиси?

Ҳайқирурлар: «Биз ватанпарвар» дебон, мен билмадим,
Тилдами бу сўз, амалда борми, ё иккиси?

Ё вакиллар фикри сақлайди ватанни хавфдан,
Ёки кучли бир қўшин даркорми, ё иккиси?

Берди душманга ватанни кўп амалдор фитнаси,
Ёки жоҳил савдогар, маккорми, ё иккиси?

Токи қуллик занжири бечоралар бўйнин сиқар,
Ё бу тасбеҳ банди, ё зуннорми, ё иккиси?

Ҳам талар, қийнар, эзар ул камбағал дехқон элин
Муллами, ёки саройми, ҳамкорми, ё иккиси?

Зулму истибдод текинхўрлик биносин парчалар
Болға ё ўткир ўроғ тайёрми, ё иккиси?

Қасд ила халқ хизматин қилмайди кибри ила вакил,
Мамлакатдан ё вазир безорми, ё иккиси?

Мажлис ичра бердилар эронфурушлик нисбати
Билмадим иқрор этай, инкорми, ё иккиси?

Мен, амалдорлар, вакилларни очиқ хоин дедим,
Майли бошимда қилич, ё дорми, ё иккиси?

Бир куни, Лоҳутий, ўлдирмоқ учун элтар сени
Тўғри сўз, ё шеъри мазмундорми, ё иккиси?

1909

Тоҷикистон нурга тўлди, сенки чиқдинг бениқоб
Бўлғуси. равшан жаҳон, чиқса булутдан моҳигоб.

Давлатга офарин, чимматдан озод айлади,
Ҳайф эрур, мудҳиш булут остида қолса офтоб.

Бир боқиш сендан кифоя маст қилмоқлик учун
Гул юзинг шайдосига лозим эмас ичмоқ шароб.

Айб эмас ҳуснинг учун у бир текис қирққан сочинг,
Чунки, ҳуснинг тартадир дилни ўзига бетаноб.

Октябрнинг кучли, шафқатли қўлин кўргил бу кун.
Олди чимматни юзингдан, берди илгингга китоб.

Кечаги қул энди халқнинг эътиборли раҳбари,
Йўқни бор этдинг жаҳонда, минг яша, э инқилоб!

1925

Муҳаббат оташи қилди кабоб оҳиста-оҳиста,
Раҳм қил, соқий, менга тут шароб оҳиста-оҳиста.

Уни кўрмак билан: фаттон кўзидан маст бўлиб қолдим
Эсимдан ҳам чиқибдир майи-ноб оҳиста-оҳиста.

Сўроқлаб ёрни ҳар ёқдан, бўғилдим, хаста овозим,
Мени афв эт агар айтсам жавоб оҳиста-оҳиста.

Кўзига айтки, дилни қилса бўлгай ғамдан озод ким,
Бу дунёда кўринди инқилоб оҳиста-оҳиста.

Сабо очди юзидан пардасин ушбу шабистонда,
Уялган ойни беркитди саҳоб оҳиста-оҳиста.

Қўйиб кўксига бошимни, навозишлар қилар гўё,
Ва лекин бўйнима ташлар таноб оҳиста-оҳиста.

Мени кетказма олдингдан, берай жонимни хотиржам,
Кетиб ўлсам, дилим қуршар азоб оҳиста-оҳиста.

Дилим тангдир, кел эй мутриб, тилинга мен бўлай
қурбон.

Ғазал айтиб, чалиб бергил рўбоб оҳиста-оҳиста.

1939

РАССОМ ВА ШОИР

Қандай олғум, деди рассом, сен каби эр суратин?
Мен дедим: Чиз ёлқин ичра ўтли шамшир суратин.
Деди: Ўтган кунларинг ёдимга тушса на чизай?
Мен дедим: Чиз беибо қон бирла занжир суратин.
Деди: Банддан этган озод ким эди?—Ленин дедим!
Деди: Васфин айт! Дедим: Чиз мард бир шер суратин.
Деди: Қай хилда чизай, сенда сенда қалам, перосини,
Чиз дедим, темир тешар бир ўқни ҳозир суратин.
Деди: Қалбингни на хил чизсам! Дедим: Чиз навқирон.
Деди: Васфин айт! Дедим: Чиз мард бир шер суратин.
Деди: Бошингга Ватан лутфин кетурсам соясин.
Мен дедим: Майли, қуёшни айла тасвир суратин.
Деди: Халқингга вафоли қоматингдан сўзлагил,
Мен дедим: Бошдан-оёқ чизгил у Помир суратин.
Деди: Не қилдинг ватан хоинларин зиддида сен,
Мен дедим: Тасвирга сиғмас, қилса тақдир суратин.
Деди: Эй Лоҳутий, сўзла сен ватаннинг мардидан,
Мен дедим: Чизгил бу ҳарф ўрнида Тоҳир суратин.

1943

Кошки, жаҳонда одам ишқ ихтиёр этарди,
Дил бўлса, кўз юмулмай ёрга нисор этарди.

Бундан не яхшироқдир, севгига ҳар нафасда,
Бир янги жон топилса, ошиқ нисор этарди.

Кўргилки, қочмади дил у кўзнинг ҳамласидан.
Сўзсиз, қочарди шер ҳам, қандай қарор этарди?

Жонимни зулфи бирлан жонон қўлимдан олди.
Ёр бўлмаса, бу кўнглим қандай қарор этарди?

Ёрдан ўғирлаб олсам кўнглим қушин шу онда,
Лочин кўзи қиёлаб қайта шикор этарди.

Ишқ давлатин зафарли шўроси бўлмаганда,
Кўнглимнинг жумҳурини ғам тор-мор этарди,

Дилбар агар дилимни э кошки бандда деса,
Озодлик асли диним, дил ифтихор этарди.

Ҳижрони мавсумида, ёмғир ёғиб кўзимдан,
Кўксим чўлин мисоли бир лолазор этарди.

1934

Нигор, раҳм этмайин кетдингу тобимни қаён элтдинг?
Дилим осойиши, кўзларда хобимни қаён элтдинг?
Юзингни тескари бурдинг, қоронғи бўлди бу олам,
На қилдинг, бемурувват, офтобимни қаён элтдинг?
Қаро зулфингни ёдида, гўдакдек сабрсиз кўнглим,
Қилиб ғавғо, сўроқлар: «Ип-танобимни қаён элтдинг?»
Кеча ногоҳ кўриб дийдоринг, ўлди шодлигим беҳад,
Қаён кетдингу айши беҳисобимни қаён элтдинг?
Дилимнинг лавҳасига ёзган эрдим хатда исмингни,
Саводим учди бошимдан, китобимни қаён элтдинг?
На қасдинг бор бу жонимда, яна нозингни авж этдинг,
Дилимнинг роҳати ҳам изтиробимни қаён элтдинг?
Гуноҳдир ўзгаларга—севганингдан арз-дод қилмоқ,
Ўзига бориб айтай энди: «Тобимни қаён элтдинг?»

1940

Юзингга ошиқу шайдо эрурман, билмасанг билгил,
Куярман орзуда ўртанурман, билмасанг билгил.

Рақибнинг банду занжир ҳийла, макрин кўзга илмасдан,
Дилимда сен томонингга келурман, билмасанг билгил.

Қулоқ солма ғаразликка, мен эрмас аҳди бўшлардан,
Ҳамиша мен сени излаб юрурман, билмасанг билгил.

Менинг бошимга келсанг ўлганимдан сўнг, ҳидинг келгач,
Танимга жон кириб роҳатланурман, билмасанг билгил.

Сенинг кўйингда кўнглим, бошқа жойга кетмади ҳаргиз,
Сочингнинг ториға боғлиқ кўрурман, билмасанг билгил.

Рақиб ғам бирла ўлса, ё ҳасад кўзини кўр қилса,
Юзингдан завқ билан бўса олурман, билмасанг билгил.

Билурмусан, гўзал ёрим, эрур овора Лоҳутий,
Гўзал ҳуснингни шайдоси эрурман, билмасанг билгил.

1920

Унинг ҳар бир гапидан янги жон топдим, у қандай лаб?
Шу лабга дилни қурбон этмасам, айтинг, бу қандай гап?

Кўринг нозик қадамни, элтадур кўнгулни, бу сўз ҳақ.
Тамоми сарв қоматлар аро, севдим шуни танлаб.

Таним куймакда ишқин ўтида, аммо ташаккур-ла,
Изин ўпмоқдаман, бу тафт қандай, дил ёнар қақшаб?

Кулиб боқиб деди, билгилки, севмасман сени ҳаргиз,
Худо ҳаққи, ғазабми, нозми, ҳайронман буни ўйлаб.

Шу тун ой юзли дилбар нур сочар, бундай ёруғ кунни,
Қуёш умрида кўрмабдур, бу қандай кеча, минг излаб?

Ғамида бу юрак қонга чўмиб ғарқ бўлди, у бераҳм,
Таажжубким, ишонмас дилдаги покликка ноз айлаб.

Агар оламда ишқдан эзгулик бир тоза гавҳар йўқ,
Буни пәкиза тут, номингни эл сўзлайди минг йиллаб.

1940

Вафодорликда ёрим эл аро шуҳратли жонона,
Нигоримни уйидек, танда жон шуҳратли гулхона,
Сочингни ҳалқаси кўргач, туролмасдан илингай дил,
Сенинг холинг тузоқ қўймоқ учун шуҳратли бир дона.
Лаболаб қон билан тўлди кўнгул дилбар олур қўлга,
Муҳаббат базмида кўнглим қадаҳ шуҳратли паймона.
Кўнгул сидқу ирода ҳам фидокорликни жам этмиш,
Ки ишқ дорилфунунидек, юрак шуҳратли бир хона.
Берар оламни барҳам, бошида қўзғалса мажнунлик,
Сира тегманг, қатишманг бу юрак шуҳратли девона.
Ўқир мактабда ҳам шундан, дегай мажлисда сўз шундан
Бу Лоҳутий дилин ишқи эрур шуҳрат-ла афсона.

1937

Куяр ишқингда жоним, куйғуси ҳамхона ҳам мандан,
Қочар кўнглим ўтидан хавф этиб парвона ҳам мандан.

Фироқинг дардида, эй гул бадан, мен нола айларман,
Узоқликда қолибдир булбули мастона ҳам мандан.

Бу ошиқликда бўлдим мен бутун эл-юрт аро расво,
Қочиш истайди кўнглим, телба бу девона ҳам мандан.

Вафодорликда қандай имтиҳон бердим, назар қилгил,
Ки мажбуран ҳимоят айлагай бегона ҳам мандан.

Шу тонг ҳамдам бўлиб мен, булбулу парвона бир жойда,
Меҳрсиз ёрдан сўзлаб, учов ҳамхона бир жойда.

Куяр парвона, булбул нолада, мен бўлса йиғлардим,
Шу ҳолатда томоша бўлди уч девона бир жойда.

Йиғи-ю, сидку дил куймак билан, ўз ёрин ишқида,
Бўлиб парвона, булбул бирла мен афсона бир жойда.

Дилим қайсар, чапантахлит, уни ортиқча ранжитма,
Хаёлингдан бўлак-ла бўлмагай ҳамхона бир жойда.

Кўринмасман рақиб хавфи билан, мендан гумон этма,
Мени бегона ёр-ла кўрсанг, эй жонона, бир жойда.

Дилимда борини ишқингда сўзларман, шунинг-чун ким,
На бўлгай бўлсак ҳамроз иккимиз шодона бир жойда?

Сени ишқингга содиқман, йўқ эрса, имтиҳон қилгил,
Қилай бош бирла жонимни фидо мардона бир жойда.

Баҳор фасли гулистонлар аро бор орзу менда,
Пиёла май билан бўлсак ману жонона бир жойда.

Ҳамма сиримни севгимга бориб айтибди, Лоҳутий,
Бу девона кўнгул-ла энди мен бегона бир жойда.

Гирифторинг эрурмен, ол хабар, ҳоли паришон мен,
Паришон хотиру раҳмингга муштоқ, кўзи гирён мен.

Сенинг кундек жамолинг, тун каби сочинг ҳақи, жоно,
Сочинг юзингдан айру, тун ва кун фарқига нодон мен.

Менга ортиқча озор айлама, йўқ тоқатим, эй ой,
На тошу, на темирданмен, дилу жони бор инсон мен.

Таним севгингнинг оташгоҳида ёнмоғини кўргин,
Нега раҳм айламайсан ҳеч, азизим, бағри сўзон мен.

Тушиб айру, чекарман ғам, яна кел, шодлик бирла,
Оёғингга кўзим ганжидин айлай гавҳарафшон мен.

Дилимда ёнса ҳам оташ, бошимга келса ҳам тўфон,
Дилим меҳрингдан узмасдан, қилай бағримни қалқон
мен.

1947



Рyδoυήιαp

* * *

Хоҳларсанки, замона бўлсин сендан шод,
Ҳеч бир дилга ғам еткизма умрбод.
Лекин ҳаргиз тўғри сўздан тоймагин,
Майли, сендан бутун олам деса дод.

* * *

Мудом меҳр-ла Эрон қалбимизда,
Зафар топсун, кўп инсон қалбимизда,
Ҳамон диллардадир зиндондагилар,
Биз озодмиз-ку, зиндон қалбимизда.

* * *

Нигорим, янги бир ижод қилай мен,
Дилимни ноладан озод қилай мен,
Экиб гуллар юзингни ёд этиб мен,
Шу бирлан ғамли дилни шод қилай мен.

* * *

Таним ўт бўлди, кулбам куйди сенсиз,
Ёзай десам, қалам ҳам куйди сенсиз,
Қалам айлаб қўлимни, дилга номинг—
Ёзиб эрдимки, номам куйди сенсиз.

* * *

Гар ухлоқсан, бўл бедор, э дил,
Гар мастсан, бўл ҳушёр, э дил.
Дилбар сени ўз ёри деб билмаса,
Сендан мен безор, қиламан ор, э дил.

* * *

Гумон қилдимки, кўнглим ҳабиби сенсан.
Нечук дарди бўлуркан, табиби сенсан,
Ёр келганда пешвоз бўлиб чиқмасанг,
Йўқол, э жон, кўнглим рақби сенсан.

* * *

Шоҳ гўзал қизлар ила ишрат ҳавасида,
Хон ишчи элин қатл ила ғорат ҳавасида,
Дин аҳли яна фиққ-фужур йўлин излар,
Биз ишчини бошга кўтариш — ҳурмат ҳавасида.

* * *

Мен ошиқману ишқим, менинг имонимдир,
Жононам эса, жондан азиз жонимдир,
Чиндан бу жоним жононим учундир,
Маъшуқам эса—инқилоб—Эронимдир.

* * *

Мен сенинг ишқингни шиор қилдим, охир,
Жонимни йўлингга нисор қилдим, охир.
Ҳарчандки кўзинг қора шер эрди, эй шўх,
Мен бу шерингни гирифтор қилдим, охир.

* * *

Қора кўзим, чаман обод бўлибдир,
Чаман ободу булбул шод бўлибдир.
Баҳор келди, гулистон бўлди хилват,
На хуш, гулим букун озод бўлибдир.

* * *

Шоҳлар саройларини тазйин этгандир,
Қондан супрани рангин этгандир,
Булар на ёлғиз тўп билан бўлди;
Ҳаммасин шайхлар ва дин этгандир.

* * *

Бу нави башарки зоҳиран инсондир.
Бир оила, бир жинс ва бир хил сондир,
Зоҳид била шоҳнинг изидан кетса,
Ҳар орда асиру ҳам саргардондир.

* * *

Мен шеър танида жондек қолғум,
Ишқ томири ичра қондек қолғум,
Фикри қарининг ўзи қарийдир,
Мен фикр ёш—навқирондек қолғум.



Ғахт
наҗыс
ДОСТОН

1

Шаҳаримнинг ёзин ҳар кимки кўрмиш.
Билар қай хилдадир ундаги турмуш,
Қандай меҳнат билан ўтмасин куни,
Том узра ўтади шаҳр элин туни,
Томлар тевараги ранг-баранг читдан
Тикилган чойшаб-ла ўралар четдан.
Ўртада чироғлар ёқиглиқ турар,
Қоронғи томларни кундуздай қилар.
Осмонга рўбарў томлар ҳам гўё—
Юлдуз чироғлар-ла сочади зиё.
Кундузлар ўтади қайғу-аламда,
Изтироб, умтилиш, меҳнату ғамда.
Лекин безаклар-ла ясатиб бутун,
Кўчанинг айбини ёпиб ўтар тун.
Оғир меҳнат билан кунни ўтказиб,
Келарди аҳоли уйига тўзиб.
Қайғу-аламларни унутмоқ учун,
Бир нафас яхшироқ ўтсин деб бу тун,
Йиғилишар дўстлар—суҳбат баҳона,
Ҳикоя, латифа, эртак, афсона.
Боёнлар устидан эрмак қилишар.
Ҳар киши билганин сўзлар, кулишар.
Шу дамда бир неча давлатманд кибор,
Айшу ишратда маст, ўйнашар қимор.

Лекин бир камбағал томи устида,
Йиғилиш навбати эди шу кеча.
Том эгаси, катта-кичик югуриб,
Тозалаб супураб эди сув уриб.
Қўшнилари шошилиб ёшу қариси,
Кўрпа-тўшак ёзар эди бариси.
Кулишиб, келтириб кигиз, ё гилам,
Кимки бўлмасин—бўйра, шолча ҳам.
Ҳаммаси тўшади томнинг устига,
Яхшилаб қарашди каму кўстига.
Тун ернинг устига соясин сочган,
Чироғ ҳам ёруғлик дарчасин очган,
Бошқа уйларда ҳам ёригач чироғ,
Кела бошладилар қўшнилари шу чоғ.
Бу келган кишилар бирга дастурхон—
Келтириб ёздилар ва қўйдилар нон.
Шомлик тамом бўлгач, бошланар суҳбат,
Ҳар ким сўзлар эди, ҳар хил ҳикоят.
Ҳушимни жалб этар энди Кирмоншоҳ¹
Ҳолига боқаман разм ила расо...
Сўзловчидан бошқа кимки бўлмасин,
Худди жонсиз тандай чиқазмасди ун.
Эртақ қаҳрамони бўлса мард агар,
Зарбага учраса, ё кўрса зарар,
Душманнинг устига нафрат ёғарди,

¹ К и р м о н ш о ҳ — Эрон шаҳарларидан бири, шоир Лоҳутий туғилган ер.

Малъун дев бошига лаънат ёғарди,
Яна ҳамма жимжит, тинглар ҳикоят,
Гарчи, жўшқин дилда қайнайди ғайрат.
Бирдан йўқсил элнинг қаҳрамони ҳам,
Дев бошига зарба уради маҳкам.
Жаҳонни қоплайди офарин саси,
Фалаккача етар бу таҳсин саси.
Сухбат ҳам тугади, чироғлар сўнди,
Утирганлар бир-бир ўрнидан турди.
Лекин эл ҳали ҳам ухлаган эмас,
Қаҳрамон васфидан ўзгани демас,
Шу каби кўп йилни кечирди бошим,
Охир СССРда туғди қуёшим.
Дедимки: Бу жойдир бирдан-бир иқлим,
Бунда зулм деви эмасдир ҳоким!
Шу кучдир халқимга бўлган муддао,
Халқ истаги бари бунда муҳайё.
Бир йил бундан бурун хаёл айладим,
Холис ният билан мазмун ўйладим:
Қаҳрамон яратиб халқим ўзидан,
Афсона тўқимиш «пари» сўзидан.
Лекин совет юртин қаҳрамонлари,
Бу эл фотиҳлари, паҳлавонлари,
Қаҳрамон демакка муносибдирлар,
Ҳақиқий эртакка муносибдирлар.
Қаламни қўлимга олдим шу замон,
Янги замондан бошладим дoston.

Қуёш ер устига сочганда зарин,
Табиат товуси ёйганда парин,
Қиш кетиб, келганда баҳор айёми,
Гулгун очилганда лоланинг жоми,
Саҳролар ям-яшил хуррам бўлганда,
Кўнгиллар хонаси завққа тўлганда,
Ранг-баранг чечаклар очилган бу чоғ,
Қоплон терисини кийган эди тоғ.
Кўкатлар устига қатор ва саф-саф
БАХТ ПАРИСИ қурди чодирин ясаб.
Бошқа парилар ҳам атрофга тўлган,
Бу Бахт Парисига парвона бўлган;
Гўзаллик париси, ҳам соз париси,
Шеърият париси, овоз париси.
Билимнинг париси, санъат париси.
Ёруғлик париси, ҳикмат париси,
Муҳаббат париси, яна бир қанча,
Шулардек парилар йиғилди анча;
Авжига чиққанда ашула ва соз,
Эшитилди бирдан бу янглиғ овоз:
«Сенсиз, эй БАХТ ПАРИСИ бу жаҳон зиндондир.
Сендан айру, ишимиз нола билан афғондир».
БАХТ ПАРИСИ шу дам эшитгач буни,
Жаранглаб тарқалди бу янглиғ уни:
«Тингланг, эй ўртоқларим, дилдор овози келур,
Соғиниб қолган кўнгилга хушхабар сози келур.

Шубҳасиздир, бу товуш ер устида инсонники,
Бу товуш одамники, яъни жаҳон у жонники.
Мен эрурман сўз ва лекин одамий маъно эрур,
Одамисиз борлигим бефойда-бемаъно эрур.
Шамдирманким, фақат инсон мени равшан қилур,
Беуя булбулману, инсон менга гулшан эрур.
Мен бориб бўлғайман энди жисму жон одам билан,
 Ҳам муродимга етарман ҳар замон одам билан».
Гул сепиб йўлига бошқа парилар,
Шундай қўшиқ билан қуршаб олдилар:
«Ҳай-ҳай пари, ҳай-ҳай пари,
Учмоқдасан жонон сари;
Биз сен билан ёр, эй пари,
Дунёда бўл бор, эй пари;
Бўлсин йўлинг равшан, пари,
Ёд айлагил бизни, пари;
Ҳар қайда этсанг ошён,
Бўлсин у ер бизга макон;
Чоп, эй пари, бор эй пари!»
То янги дийдор, эй пари!»
Хайрлашиб дўстлар-ла қўл-қўл тутишди,
Бахт париси шунда йўл томон тушди.
Гуриллаб гулдурак, чақнади яшин,
Қуюнлар, шамоллар бошлади шовқин.
Қўрқув келтирувчи зулм деви ҳам,
Парининг йўлини тўсди ўшал дам.
Кўзи қонга тўлган бу қари қузғин,
Қанотин ёзди-ю кўтарди шовқин.

Д е в

Эй бахт париси, сафар муборак,
Қаён бормоқчисан, менга бер дарак?

П а р и

Тоғнинг у ёнида бошқа олам бор,
Бу оламда ватан қурган одам бор.
Инсонни истайман кезиб ҳар сари,
Топаман инсонни, бўламан ёри.

Д е в

Тоғнинг у томони менгадир маълум,
Ҳар бир қаричи ҳам менгадир маҳкум.
У гўзал оламнинг ҳокими менман,
Ундаги одамнинг ҳокими менман.
Қўймайманки қилсанг сен инсонни шод,
Сени тушдагина кўрсин одамзод.

П а р и

Инсонлар доимо мени истарлар,
Сени душман дерлар, севмаслар.
Қулоқ сол!
«Пари!»—
деб садо қилурлар.

Д е в

Эшитдим ва лекин хато қилурлар!
Йўлдан улоқтириб ташлайман сени,
Абадий зиндонга бошлайман сени.—
Кўпиртиб оғзини ғазабли малъун,
Солди ҳар томонга гулдурус шовқин.
Истарди ҳар ёққа учмоқни пари,
Тўсилганди девдан йўлларнинг бари.
Пари сакраганда осмонга ердан,
Дев шифтдай босарди бошини бирдан,
Қочишни истаса ер узра агар,
Дев қаноти йўлни девордай тўсар.
Фазони қоплади буларнинг сози,
Бирин гуркираши, бирин овози,
Парилар ҳам девлар буни эшитиб,
Ҳар ёқдан келдилар ёрдамга етиб.
Қаттиқ урушдилар парилар, аммо,
Юз ҳисса кўп эди девлардан сипо.
Кетидан аждардай елиб-югуриб,
Девлар париларни қочирди уриб.
Аммо бахт париси бир ўзи ёлғиз,
Ситам деви билан турди юзма-юз
Кўп уруш-талашлар майдонга келди,
Охири дев енгди, пари йиқилди.
Таёғин дев урди ерга шу замон,
Ердан оғиз очиб кўринди зиндон.
Таёғин ер узро яна урди, бас,

Зиндондан кўринди зўр темир қафас.
Парини шу замон тутқунга олди,
Қўл-оёғин боғлаб қафасга солди.
Қафасни ўради чамбарчас қилиб,
Қудуқнинг оғзидан осди паст қилиб.
Катта тош тахтани келтириб шу дам,
Қудуқнинг оғзини беркитди маҳкам.
Қаҳ-қаҳлаб кулди, чиқарди овоз,
Ва тоғ чўққисига айлади парвоз...
Ўтди кўп замонлар қариди жаҳон,
Пари тутқун эди зиндонда ҳамон.
Эл эрк истаб фиғон қилурди,
«Бахт! Эй бахт!»—дея армон қилурди.
Бир тоғ бор ғурур-ла ғоят кеккайган,
Чўққиси юксалиб булутга етган.
У тоғ ер осмондан кўрққани учун,
Гўёки қилибдир қўлини устун.
Гўёки қўли-ла тутмоқда кўкни,
Тоинки ўпирилиб босмасин уни.
Ёки бир найрангбоз сингари фалак,
Қўлин ер кўксига қилмишдир тиргак.
Ҳар бир санъаткору ҳунарманд устод,
Кўп нарсани қилур вақтида ижод.
Лекин ҳаммадан ҳам гўзалроғини,
Ўзига ёққанроқ, афзалроғини,
Кўзга кўринарли жойга ўрнатар,
Халойиқ кўзига яққол кўрсатар.
Кўзларга кўрсатиб, ўзи шу билан

Фахр этар санъати юксаклигидан.
Шунингдек табиат—моҳир санъаткор
Юксалтиб яратган жуда кўп тоғ бор.
Помирни ҳаммадан юксак этибдир,
Гўё алоҳида жойга қўйибдир.
Шу билан гўёки ифтихор этар,
Ўз куч-қувватин ошкор этар.
Бу тоғнинг бағрида ўйдум-ўйдум ғор,
Қоп-қора, қоронғи кеча каби тор.
Бу ғорлар бир тўда кишига маскан,
Тўйнуқдан мўралаб қуёш кирмаган,
Ободон ерлардан жуда узоқда,
Уларда нон қани, кийим қаёқда.
Тоғнинг қаваги-ю, уй эрур номи,
Уйларининг шипи — осмоннинг томи.
Шунда бир ёш йигит номи Шогадо,
У отаси билан турар доимо.
Юзлари буғдой ранг, кўзи уятчан,
Паҳлавон қомати, сўзлари печан.
Отаси Давлат деб аталган киши,
Улуғвор, очиқ юз, ўринли киши.

Ш о г а д о

«Ғадо-гадо» номин қўймайин менга,
«Шогадо» деб онам ном қўймиш нега?
Қадрим, эътиборим бир пулча эмас,
Шогадо деган ном менга ярашмас.

На озиқ-овқат бор, на уй, на ётоқ,
Ҳаммадан йўқсилман, ҳаммадан қашшоқ.
Элимнинг емиши нон ўрнида тут,
Унинг ҳам қиймати мен учун ёқут.
Юрагим инсоннинг юраги ахир,
Севгининг ўтида ўртанур бағир.
Сунбулим—ёримни келтиролмайман.
Бир уй топиб бирга ўлтиролмайман.
Туғилиб қолганда бир-икки гўдак
Уларга на нон бор, на кийим-кечак.
Яна мендай гадо сони кўпайгай,
Уй-жойсиз бенаво сони кўпайгай.
Баъзан ўз ҳолимни текшириб кўрсам,
Бутунлай эзади юрагимни ғам.
Дунёнинг ишрати бойларникидир,
Уй-жойининг лаззати бойларникидир.
Севикли Сунбулим кимсасиз етим,
Ҳатто ҳадиксираб босади одим.
Орзуга етолмай тун-кун чекиб оҳ,
Не учун номимнинг қўшимчаси «шоҳ?»

Д а в л а т

Мийиғинг бўртса ҳам сен билолмайсан,
То ўзим айтмасам—тушунолмайсан.
Бойларнинг бойроғи подшо аталур,
Номига «шоҳ» деган лақаб тақалур.
Подшонинг номини қисқа айтсанг шоҳ,

Йўқсилнинг номи ҳам тожикча гадо.
Гадоликда сенсан гадоларга шоҳ,
Шунинг-чун отинг ҳам эрур Шогадо.

Ш о г а д о

Арзийди сабрингга офарин десам,
Сени енголмади шунча қайғу ҳам.
Танингни ғам юки босса ҳам йиллар,
Лочин йўналишинг тўсмади еллар.
Кўп кўрдинг, қаридинг қайғу-ғам билан,
Ўтказдинг умрингни кўп алам билан.
Эртақлар эшитдинг кўп йўловчидан,
Мусофир, мужобир, дайди овчидан.
Айтгандир биронта ақлли киши—
—Жафодан бош тортса, не бўлур киши?

Д а в л а т

Қутқазай десанг гар ғамдан ўзингни,
Қўзичоғим, тингла бу чин сўзимни.
Ҳар киши изласа бахтнинг шунқорин,
Юзидан ювади қайғу ғуборин.
Эшитганим бордир қари отамдан,
У ҳам эшитганмиш неча одамдан:
Бор эмиш меҳнаткаш бахтин париси,
Шундай чиройлини йўқмиш нариси,
Лаби ёқут каби, сочлари узун,

Кезиб юрар эмиш ер-кўкни бутун.
Агар кўриб қолса ҳар кимса уни,
Бахти кулар эмиш—туғармиш куни,
Ҳамма дарду-ғамдан қутулур эмиш,
Қайғусиз бўлурмиш, шод бўлур эмиш,
Икки юз баравор ҳосил олурмиш,
Хотини ҳар саҳар хамир қилурмиш.
Гўдаклар қорни ҳам тўқ бўлур эмиш,
Саводли бўлурмиш, хат ўқир эмиш.
Болалари етук—китобхон бўлиб,
Нуктадон бўлишиб, ҳисобдон бўлиб,
Узоқ қиш кечалар шеърлар ўқишиб,
Созларни чалишиб ўйнаб, кулишиб,
Қайғудан, кулфатдан бўлароқ озод,
Абадий бўлурмиш кўнгиллари шод.

Ш о г а д о

Сўзингдан умидим қайта бўлди ёш,
Гўёки қалбимда чақнади қуёш.
Рухсат бер, отажон, қилайин сафар.
Топайин дунёда бахтимдан хабар.

Д а в л а т

Мен қариб қолдим-ку, қандай дил билан,
Мендан узоқлашиб ташлаб кетасан?—
Ўғли жавоб бермоқ истаган чоғи,
Оёқ шарпасини сезди қулоғи.

Юксак тоғ бағрига қаради кўзи,
Номаълум кишининг кўринди юзи,
Келиб ҳурмат билан саломдан кейин.
Уларнинг ёнида ўтирди секин,
Деди: Мирвалиман, кўп қилдим сафар,
Жаҳон сирларидан тополдим хабар.
Дунёни айланиб, кўпни билибман,
Энди бу томонга сафар қилибман.

Д а в л а т

Ултириб озгина рослагин нафас,
Меҳмонга жонимиз фидо эрур бас.—
Икковлаб сўзлашиб қизиди суҳбат,
Шогадо ўйлайди, чекади кулфат,
Уларнинг сўзини эшитмайди ҳам.

Бирдан пайдо бўлди бирмунча одам.
Кўринган кишилар, деҳқонлар эди,
Бир қиз улар билан бирга келурди.
Қараши рамзли, сочлари қора,
Ой юзи нур билан порлайди, сара.
Тузокдан қутулган кийикларсимон,
Қўрқувли қарайди ўнгу сўл томон.

Б и р и н ч и д е ҳ қ о н

Толенинг бор экан, бахтинг бўлди ёр,
Тиқилган балодан етмади озор.

Мальун бой Сунбулга ёмон қасд этмиш.
Ваҳшийлиги жуда авж олиб кетмиш.
Олтинчи хотини бунӣ сезибдир,
Бу қайғу унинг ҳам бағрин эзибдир.
Сарф этиб бир қанча тилла-ю, танга,
Бой буюрган эмиш босмачиларга,
Ўғрилар Сунбулни олиб қочганмиш,
Мальун бой Сунбулга қучоқ очганмиш,
Бу сўзни эшитиб қуриди тинка,
Сунбулни қочириб келтирдик сенга...

И к к и н ч и д е ҳ қ о н

Дунёда ҳеч киши биздай хор эмас,
Ғаму кулфатларга гирифтор эмас.
Бу мальун қари бой шаҳватга қурбон,
Қўлига тушган қиз топмайди омон.

Ш о г а д о

Не сабабдан рангинг ўчди, титради кўнглинг
сенинг?

С у н б у л

Қўрқаманким, ваҳший бўри домига олгай мени.
Бу кишилар бўлмаганда, эрди аҳволим ёмон,
Сен борар эрдинг мозорим устига, эй ёрижон.

Ш о г а д о

Қайғуриб ҳеч ўксима ҳам ота-онам йўқ, дема,
Кўрки, бу қишлоқ элидир ота-онанг, ғам ема.
Сунбулимга қилдингиз, эй дўстлар, ғамхўрлик
Жону дил бирла қилурман сизга миннатдорлик.

Д а в л а т

Бой эрур ҳар бойдан, ҳам зўр эрур ҳар зўрдан,
Кимки эл сақлар уни ҳар офату ҳар шўрдан.
Э қизим, хуш келдинг ўз уйингдир бу,
Ташвишланма, энди чекма ғам-қайғу.

Ш о г а д о

Қарагин, отажон, тақдир ишини,
Тортмайсан ёлғизлик ғам-ташвишини.
Қизинг ёнингдадир, ёлғиз эмассан,
Сен айтган парини ҳеч унутмасман.
Жавоб бер, отажон, энди кетайин,
Парини излайин, унга етайин?
Тоғу тошлар ошиб, саҳрони кезай,
Боғу бўстон, чўлу дарёни кезай.
Юриб ҳар томонга парини топай,
Дилни хурсанд этиб, бу томон чопай.
Бошимизга сочсин ёғдусин қуёш,
Йўқсиллар кўзидан тўкилмасин ёш.

Сунбулим ҳам ёқсин танурга олов,
Ейишимиз бўлсин нон, шўрва, палов.
Экинлар экайлик ўз еримизга.
Ёғмасин бойларнинг ғазаби бизга.
Биз ўз ишимизни ўзимиз қилиб,
Олайлик ҳосилни ўзимиз билиб.
Биз каби меҳнаткаш камбағаллар ҳам,
Яшнасин, яшасин чекмай қайғу-ғам.
Ҳам бахтинг париси юзини очсин,
Қуёш ҳам ўз нурин бизларга сочсин.

Б и р и н ч и д е ҳ қ о н

Оламда бормикин шу янглиғ пари?

И к к и н ч и д е ҳ қ о н

Мен ҳам эшитардим анчадан бери.

Б и р и н ч и д е ҳ қ о н

Бахт фақат бойларга қарайди холос,
Қул бўлиб ишламоқ бизгадир мерос,
Биз қайда, қайдадир бахтнинг париси?

У ч и н ч и д е ҳ қ о н

Тўғри деса бўлур сўзинг бариси.
Лекин, оталар ҳам кўпни билганлар,
Ҳам кўп яраларга малҳам қилганлар.

Бизга демишларким, бордир бу пари,
Унга тушмагандир биров назари.
Зора бу йигитнинг қўлидан келур,
Бизнинг дардимизга даво еткурур.
Қишлоғимиз номи Дарасангиндир,
Турмуш қаттиқлиги бизларда чиндир.
Шогадо бахт йўлин этса ошикор,
Дарасангин қилур чексиз ифтихор.

Т ў р т и н ч и д е ҳ қ о н

Шогадо сен демак бу биз демакдир,
Сендаги тилаклар бизга тилакдир.
Сени юборамиз, мардимиз сенсан,
Сендадир кўз, юрак, вафо, соғлом тан.

Д е ҳ қ о н л а р

—Кошки...

- Дардимиз ҳаддидан ошди!
- Зулматнинг дарёси тўлқинлаб тошди.
- Муродинга етгин, эй зўр паҳлавон!
- Зора элимиз ҳам бўлгай беармон.

М и р в а л и

Мен ғарибга агар берсангиз рухсат,
Мен ҳам кўрсатайин яхши маслаҳат.

Сўзингдан, эй йигит, менга билинур,
Ёш бошингда кўпдир савдо ва ғурур.
Ўдакларча ҳавас эмасми ишинг?
Ё жиддий сўзмидир жаҳон юришинг?

Ш о г а д о

Ҳозир кетар эдим, отам хўб деса,
Бундан жиддийроқ иш не бўлур яна?

М и р в а л и

Сафаринг қўрқинчли, хатарли эрур!

Ш о г а д о

Жондан кечган—қачон қўрқувни билур!

М и р в а л и

Менга диққат бериб, э ўғил, эшит,
Оталарча сенга бераман ўғит.
Бениҳоят юрдим, кездим кўп шаҳар,
Фойдалар ҳам кўрдим, ҳам чекдим зарар.
Менга аниқ бўлмиш бу бахт эртаги,
Машаққатдан ўзга эмас этаги.
Минг-минглаб одамлар кезиб ҳар томон,
Бахт орқасидан бўлмишлар сарсон.

Бахтнинг парисидан тополмай нишон,
Девларнинг қўлида бўлмишлар қурбон.
Ва пари бўлурми гадо билан ёр,
Гадонинг юкини кўтармас, зинҳор!
Ўзинг қисматингга ўзинг рози бўл,
Тақдир-ла ўйнашма, ўгитимдир шул.
Насиҳатим эшит, бўлма девона,
Бу фикрингни ташла, кезма ҳар ёна!

Ш о г а д о

Мусофир, сўзингни тугат, қисқа қил,
Жон бериш хавфидан қўрқмаслигим бил!
Биламан, охири бу бой—беномус.
Қамоққа олади, бўламан маҳбус.
Золимнинг қўлида асир бўлмоқдан,
Қўлу оёғимда занжир бўлмоқдан,
Парининг йўлида фидо қилиб жон,
Эркинлик кўкида жон бермоқ осон.

М и р в а л и

Бу ишингдан менга фойда-зарар йўқ,
Мендан ранжима-ю, менга қилма дўқ.
Сендан айрилганда тирик тўролмас,
Отанг аҳволига ачинаман, бас.

Ш о г а д о

Бу киши сўзининг эътибори йўқ,
Ота, рухсат беринг, сиздадир ҳуқуқ.

Д а в л а т

Мен яхши текшириб қарадим, ўғлим,
Сенинг иродангдан севинди кўнглим.
Арслон изидану, йигит йўлидан,
Ҳеч қачон қайтмайди, бунга бергил тан.
Оғир кундан бошқа бунда не бўлур,
Сафарингдан дилим умид-ла тўлур.

Ш о г а д о

Хайр энди, отажон, сизни, ёрни деб,
Бахт қушини овлайман жаҳонни кезиб.

Д а в л а т

Сафаринг қутлуғ бўлсин,
Толеинг ёруғ бўлсин!

Д е ҳ қ о н л а р

Мардлик қилдинг, эй паҳлавон,
Қайтиб келгин эсон-омон.

Дилдан ўчмас номинг зинҳор,
Саломат бор, саломат бор!

I

Шогадо йўл олди ҳаяжон билан,
Қишлоқ эли юрди унинг кетидан.
Шу орада ҳамма сезолмай қолди,
Тўсатдан Мирвали кўздан йўқолди.
Тоғ йўлида пастқам жойда шу соат,
Сунбул Шогадони кутар бетоқат.
Бу икки ёш юрак, бу икки ошиқ,
Бир-бирига маҳбуб, вафоли содиқ.
Айрилиқ олдида ҳасратлашиб, ҳам—
Муҳаббат аҳдини тузишди маҳкам.

С у н б у л

Йўлинг тошлоқ, оёғингдир яланғоч, вой ҳолингдан,
Керак чоғда мадад кимдан етар сенга!

Ш о г а д о

Хаёлингдан!

С у н б у л

Қуролинг борми?

Ш о г а д о

Меҳрингдир сенинг.

С у н б у л

Сармоячи?

Ш о г а д о

Умид!

С у н б у л

Сенга йўлдош-чи?

Ш о г а д о

Тунлар юлдуз, кундузлари хуршед!

С у н б у л

Сафарда бўлмагансан, ким бўлур раҳбар сенга?

Ш о г а д о

Паймон!

С у н б у л

Не совға келтиурсан?

Ш о г а д о

Келтиурман бахт, эй жонон!

Сўздан тўхтаганда оғиз-лаблари,
Кўз билан бўлурди қолган гаплари.
Икковлон хайрлашиб видо қилишди.
Айрилиқ ғамидан наво қилишди.
Шогадо кетди-ю кўздан йўқолди,
Кетидан Сунбули термилиб қолди.
Дилида дарду ғам алами чексиз,
Давлатнинг ёнига келди Сунбул қиз.
Тоғнинг юраги ғам тун қайғусида
Қоп-қоронғи бўлди кўмир тусида.
Қорайиб боради тоғ чўққиси ҳам
Бошланди жаҳонда оқшомдаги ғам.
Қуёш ёғдусининг қолмай асари
Оламини қоплади зулмат чодир.
Қиз билан мўйсафид аламга тўлиб,
Тошга бош қўйишди ухламоқ бўлиб.
Бу қайғу-ғам билан Сунбул ўртоқдир,
Кўзи уйқуда-ю, дили уйғоқдир.
Туннинг ярмигача юраги урар,

Тани иситмада куйиб ўртанар.
Кумуш нур шамини ой келиб ёқди,
Кўк қора чодирин зармихин қоқди.
Ойнинг нури бериб кўзларга кўмак,
Кўринарди яққол атроф-теварак.
Гўё бир кечада икки ёрқин ой,
Тоғдан Сунбул ою, осмондан чин ой.
Вафоли қиз тошдан бошин кўтариб,
Қўрқа-пуса кетди тоғ томон юриб.
У ерда Сунбулой ёр билан кеча,
Упишиб сўзларди умидин неча.
Кечаги жойига бориб ўтириб,
Оҳиста ўқиди кўз ёшин тўкиб.
Ва тоғ шевасида ғазалхон бўлди:
«Азизам рафту, кафш дарпо надорай,
Тани луч, тоқати сармо надорай.
Илоҳи тоҳамон рўзеки ёрум,
Биёя, барфуборон ҳам наморай.
Дилум миҳоҳад эй дармони дардум,
Шавам соя ба дунболи тў гардум
Бигардум ку-баку, саҳро басаҳро!
Тура ёри кунум пинҳон зи мардум».
Бора-бора саҳна нур билан тўлди.
Қуёшнинг қиличи зулмат бўйнини
Шарт узиб ёритди тоғнинг қўйнини.
Қанча қоронғулик босса ҳам тунни,
Кундузнинг ёруғи йўқотар уни.
Атрофга кўз ташлаб қаради Сунбул,

Кийиклар кўринур ҳарён ўнгу сўл.
Тоғнинг чўққисида ўйнашар улар,
Ўйинга қизишиб сакрашар улар.
Ўксиниб, хаёлга ботгандай Сунбул,
Давлат товушидан кўзин очди ул.
Овчиликда эди чол жуда мерган.
Ўқидан қутулмас кийик ҳеч қачон.
Қўлида камони чол келиб дейди:
Қачонгача сени ғам эзиб ейди?
Висол умидидан кўнглингни узма,
Қайғуриб эзилма, дилингни бузма.
Мен бориб кийиклар овлаб келайин,
Сен учун кабоблар қилиб берайин,
Тур ўрнингдан, басдир ёшинг оққани,
Бир оз ўтин тўпла, олов ёққани,
Меҳнатдан келади ҳар дардга дармон,
Меҳнатдан бўлади ҳар мушкул осон.—
Шу сўзларни дегач кийикдай сакраб,
Чол жўнади кийик овига қараб.
Узун сочин ўраб бошига Сунбул,
Ўтин терар эди юриб ўнгу сўл.
Тўлиб-тошиб дилда ҳасрату қайғу,
Мунгли бир рубойи ўқир эди у:

Бўлсам эди оҳу каби беғам — эркин,
Кезсам эди ҳар томонга мен ҳам эркин.
Ҳар жойгаки сайр этса менинг жононим,
Йўлдоши бўлиб ёнида юрсам эркин...

Чарчаганди, кўзи уйқуга кетди,
Тўсатдан балодек дев келиб етди.
Девга йўл бошларди Мирвали—шайтон,
Киз бошига келиб туришди шу он.
Дев урди таёғин ернинг юзига
Кийик шаклин олди Сунбул ўзига.
Мирвали ҳам бўлди йигит овчидай,
Қўлда таёғи ҳам бир арғамчидай,
Сунбулнинг бўйнига арқон боғлади,
Жоду тиғи билан кўксин доғлади.

Д е в

Сен бой чангалидан қутулган билан,
Менинг чангалимдан қутулолмайсан.
Ихтиёринг эрур менинг қўлимда,
Мажбурсан, юрасан менинг йўлимда.
Кийикларни қувдим афсунлар билан,
Давлат чолнинг бориб турган йўлидан.
Қўли қуруқ қайтса шундай ҳолатда,
Мақтанчоқ қолажак кўп хижолатда.
Бу мулойим дилим ачинар шунга...
Сени кийик қилиб кўрсатай унга.
Бир ўқ билан учта қушни овлайин,
Ҳам сенга, ҳам чолга лаҳад ковлайин.
Шу билан уч кўнгил бўлади обод:
Сен ҳам кийик бўлиб топасан мурод,
Чол ҳам қуруқ қайтмас уйига маъюс,
Сени овлаб кетар қилмайин афсус,

Бўлсанг ҳимоячинг қўлида кабоб,
Мен ҳам қувонурман бунга—беҳисоб.
Ўз чолинг, чўпонинг бўлган ғамхўринг,
Менинг сеҳрим билан қазийди гўринг.
Дев кетиб, Мирвали унда турарди,
Овнинг янги шаклин кўриб куларди.
Кула-кула малъун Мирвали кетди...
Давлат келиб тунги жойига етди.
Тирик кийик овлаб шу онда Давлат
Йўл босарди қувноқ, шод бениҳоят.
Шод эди кўрар деб қизим кийикин,
Ўлик кийикинмас, балки тирикни
Сунбулдан кўрмагач ҳеч қандай изни,
Сунбул деб бақирди, чақирди қизни.
Сунбулни чақирмай туролмас эди,
Лекин Сунбул жавоб беролмас эди.
Охир кийик чолнинг этагин ўпди,
Қўлини ялади, тирсагин ўпди.
Тоқатсиз ҳар томон кўз ташлар эди,
Бир нима дегандай шошилар эди.
Кийикнинг бошини силади чол ҳам,
Меҳр ила кўрсатиб шафқат ва карам.

Деди:

Аҳволингдан мен бўлдим ношод,
Сен шод бўл, шод бўлким, қиламан озод.
Балки, сен ҳам мендек эзилгандирсан,
Ўғилдан, келиндан айрилгандирсан.

Қандай тирик жонни бежон қиламан,
Кабоб-ла кимни ҳам меҳмон қиламан.
Сени бу қайғудан айлайин озод,
Болалар ёнига бориб бўлгил шод.
Тўхтатолмай Давлат кўзин ёшини,
Арқондан бўшатди кийик бошини.

II

Сену биз, ўқувчим, кузатиб борсак,
Малъун дев макридан топамиз дарак.
Кийикни у малъун сотиб Давлатга,
Қондими етиб у мақсад-ниятга?
Бу билан дев ҳам тинчимади ҳеч,
Тоғма-тоғ йўл босди тинмай эрта-кеч.
Шогадони излаб кўп йиллаб юрди,
Охир Шогадонинг қорасин кўрди.
Ёқасидан бўғиб судраб ўрмонга,
Дарахтга боғлади ўраб арқонга.
Малъун дев ҳирс билан кулиб йўқолди,
Шогадо оғир банд остида қолди.
Шогадонинг кўнгли бузилиб қолди.
Умиди ҳар ёқдан узилиб қолди:
Қуёш ҳам олдидан юзин бекитди,
Ғарб томон йўл олиб ботди-ю кетди.
Ёдимга келади Эрон турмуши,
Тўқсон тўққиз очу, тўқдир бир киши.

Шогадолар унда бесаноқ эрур,
Бир-биридан холи ёмонроқ эрур.
Гарчи, халқ иш билар, тузувчи эрур.
Моҳир, доно, зийрак, ўзувчи эрур.
Лекин ўз ҳосилин ўзи ололмас,
Золимларга қулдир, ҳеч қутулолмас.
Унда эл хоини бордир бирталай,
Девга гумашта-ю, ётларга малай
Бу хоин қўлидан эл бўғзи бўғиқ,
Ҳатто дам чиқармоқ имкони ҳам йўқ.
Ҳақиқатда ҳозир ҳокимдир зулм,
Зулм ҳокимдиру, эркинлик маҳкум,
Лекин етиб келур озодлик куни,
Бўғиқ элдан чиқар эркинлик уни.
Эл ҳам девнинг бўғзин бўға бошлайди,
Эркинлик йўлида қадам ташлайди.
Хурсандлик чоғида, қайғу-кулфатда,
Эл билан биргаман ҳамма ҳолатда.
Истайман эркинлик курашида ҳам,
Эл билан қўл бериб боссам деб қадам.

Яна ер юзини қоронғи босди,
Лекин кўк ҳам юлдуз фонусин осди.
Йигитнинг кўзи ҳам қўлидай боғлиқ,
Жисмида қолмаган заррача соғлиқ,
Тонг пайти Шогадо тош каби қотган,
Эсини, ҳушини бутун йўқотган.
Тўсатдан кийик ҳам етиб келади,

Қўлига юзини суртиб силайди.
Арқонни тиш билан ечиб шу замон,
Гўё Шогадога бағишлади жон.
Шогадо кўз очиб ҳайронлик билан,
Деди:
Эркинликнинг тимсоли сенсан!
Мени қутқазувчи мардсан, полвонсан,
Сен кийик эмассан, шерсан, қоплонсан!
Сен-ку, бу ўрмоннинг ҳайвони эмас,
Бу йўлларда юриш қанақа ҳавас.
Нега бу йўлларга қўйибсан қадам?
Ё бахт излайсанми мен каби сен ҳам?
Шундай эса, келгил йўлдош бўлайлик.
Ҳамма жойда бир тан, бир бош бўлайлик,
Кўзинг Сунбулимнинг кўзидай экан,
Руҳим лаззатланур сени кўрмоқдан,
Икковлон бирлашиб йўлга юришди,
Икки жон бир мақсад изидан тушди.

III

Кенг эски ўрмоннинг бағрида булоқ,
Суви биллур каби тиниқ ялтироқ.
Уч шох бўлиб чиққан катта дарахт бор,
Ҳар шохи ҳам худди катта бир чинор.
Кўланкаси жоннинг роҳати эрур,
Уч йўл уч томонга шундан бошланур.

Қоронғи кечаси совуқ бир тунда,
Бир киши ўт ёқиб ўтирар шунда.
Йўлдан етиб келди яна бир одам,
Ўтирган кишидан сўради шу дам:
Уч йўлдан қайсиси мақсадга яқин,
Қай бирига юрган топар мақсадин.

Деди:

Ўнгу сўлга юра кўрмагил,
Мақсадинг булардан бўлмағай ҳосил,
Ҳар ким тўғри бўлса ўртадан кетар,
Ўрта йўлдан борган—мақсадга етар.

— Сенинг номинг нима?

— Сергейдир отим.

— Мақсадимга етдим, топдим муродим.

Юборган киши ҳам менга айтганди,
Шундай белгиларни сўзлаб берганди.

— Сенинг номинг нима, менга айтсанг-чи?

— Ладо.

— Маконинг-чи?

— Бургут уяси.

Янги мусофир ҳам бу сўздан кейин,
Қадам ташлаб борди Сергайга яқин.
Лекин Сергей унга имлаган ҳамон,
Дарахт орқасига бекинди чаққон.
Яна тўрт киши ҳам келиб Сергайдан
Сўради йўлини шу йўсин билан.

Аввалги кишига ҳарнаким деди,
Буларга ҳам жавоб ўшандай эди,

Келган кишиларнинг номин шундай бил:
Латуги, Тўхтасин, Собит ва Эсхил.
Кўзи кўр Эсхилнинг йигит ўғли бор,
Ҳар қаёққа юрса у судраб борар.
Ўтиришди ҳамма қуршаб ҳалқадек,
Кўзлари йўлда-ю, юраклари тетик.
Кўз тутиб кимгадир ҳамма мунтазир,
Бутун кўзлар йўлга боқар бирма-бир.
Кутилган киши ҳам тўсатдан шу ҳол,
Шарпасиз кўринди кўзларга яққол.
Ўтирганлар сари қадам босарди,
Кийиклик киши ҳам бирга келарди.
Қувониб Сергей ҳам бирдан қичқирди:
«Бахтнинг ҳомийси келади!» деди.
Ҳамма уни танир, танишдир юзи,
Сергейга буларни юбормиш ўзи.
Боқиши сەҳрли, кийими кўндан,
Юзидан муҳаббат, садоқат равшан.
Тўғрилиқ қуёши бетида порлоқ,
Соқол-мўйловлари сийрак ва юмшоқ,
Бошида соябон жингалак сочлар,
Порлоқ манглайига кўланка ташлар,
Қошлари чимрилган, қомати расо,
Сўзлари санокли, маъноли, бурро.
Яна бир ўртоқ ҳам бизга қўшилди,
Кеч қолишга сабаб худди шу бўлди.
Кийиклик киши ҳам қўл қовуштирди,
Янги дўстлар билан бирга ўтирди.

Кийик ҳам ўтирди, у ўтирган чоқ,
Унинг тиззасига бош қўйди юмшоқ.
Белбоғини йигит еча бошлади,
Дастурхон ўрнида ёзиб ташлади.
Лабида табассум, қотган нонини—
Ушатиб билдирди ҳаяжонини.
Деди: Эй дўстларим, меҳрибон бўлинг!
Марҳамат кўрсатинг, меҳмон бўлинг!
Мусофирлар ундан хурсанд бўлишди,
Дардига дармону пайванд бўлишди,
Ҳар киши борини ўртага қўйди,
Содда дастурхондан ҳар кимса тўйди.

Б а х т ҳ о м и й с и:

Дўстларим, энди биз сўзга бошлаймиз,
Зора қайғуларни енгиб ташлаймиз.
Ҳар киши сўзласин ўз аҳволини,
Шубҳани йўқотсин, айтсин ҳолини.
Эҳтимол, ҳамманинг йўли бир бўлур,
Ҳамма бир мақсадга бирдай интилуру.
Бу кийикка, сенки, кўнгил боғлабсан.
Энг олдин сен сўзла, нима хоҳлабсан?
Дўстлари олдида Шогодо ғамли,
Ҳикоя бошлади дили аламли.
Ўксиниб дедиким:

Оворадирман!

Бахт парисини излаб юрурман.

Менинг йўлим тойғоқ, хатарли эрур,
Доимо дев менга зарар еткурур,
Лекин ўз ҳолимдан қайғурмайман ҳеч,
Дилбарим ғамидир менда эрта-кеч.
У, ўз вафоли, содиқ бўлса ҳам,
Бахтсиз, толесиз ғам билан ҳамдам.
Бойдан ҳадиксираб юрар доимо,
Бой унинг қасдида эрур доимо.
Қўрқаман охири бой қўлга олур,
Бой домига тушиб тутқунда қолур
Ўзимнинг ишимдан ўзим ҳайронман,
Бахтимни излайман, топмай сарсонман.
Бўлурми эканман бирга ёр билан,
Ё ўлармиканман интизор билан?
Дарасангин эли хурсанд бўларми?
Асирликда ёки умри ўтарми?
Мана шундай оғир, қайғули кунда,
Кимсасиз кечада, ғариблик тунда,
Овунчоғим эрур ёлғиз шу кийик,
Ғамимга ўртоғу, дардимга шерик.
Бунини ҳар кўрганда кўнглим қувонур,
Кўзлари ёримнинг кўзидай эрур.
Тинглагач кийик ҳам тўкиб ёшини,
Йигитнинг кўксига қўйди бошини.
— Инсоннинг сўзини ёввойи ҳайвон,
Қандай тушунди,—қолишди ҳайрон.
Шогадо тўхтатгач сўзидан ўзни,
Бошқа бир ўртоғи бошлади сўзни,

Э с х и л

Волга бүйиданман, ватаним гўзал,
Гўзаллик бобида жуда мукаммал.
Лекин кўзим кўру мен кўролмайман,
Ватаним гаштини мен суролмайман.
Қоронғилик ичра кийим киярман,
Тиниқ, гўзал сувни кўрмай ичарман.
Дардимизни ёзсанг битмас китоби,
Қайғу-ҳасратларнинг йўқтур ҳисоби.
Бу қайғу-ҳасратлар ҳаммаси бирдир,
Лекин ҳаммасидан кўрлик оғирдир.
Дев зулми остида қолиб эрта-кеч,
Кўзимиз кўр бўлди, кўролмаймиз ҳеч.
Юзимни кўролмай бечора отам,
Бу дунёдан ўтди, тортиб қайғу-ғам.
Мана шу ўғлимдир дунёда борим,
Жонимга роҳату дилга мадорим,
Ун сўққиз йилдирким бунга отаман,
Қўрмоқ орзусида ғамга ботаман.
Отам айтган эди:

«Изласанг бўлур

Бахтни топганда кўзинг тузалур».
Шу сабабдан бахтни излаб бораман .
Бахтим орқасидан кўп овораман.
Умрининг боғида зора гул терсам
Ўғлим жамолини кўриб қўл берсам.
Зора кўрсам уни зўрлардан озод,

Кўзини очигу кўнглини обод.
Бу сўзни эшитгач Эсхилнинг ўғли
Ўз юзига тортди ота қўлини.
Унинг кўр кўзидан бўсалар олди,
Кўз йўлидан дилга ёғдулар солди.

Л а т у г е

Узоқ шимол юрти менгадир ватан,
Еримиз яланғоч сабза-кўкатдан.
Касал ётар эди бечора онам,
Тўлиб-тошар эди юрагимда ғам.
Гўё умри охир бўлгандай эди,
Тириклик япроғи сўлгандай эди.
Баҳор айёмида бориб битта рус,
Ҳолимизни кўриб еди кўп афсус,
Дедиким: «Бу дардга бордир бир даво,
Кимки уни ичса топади шифо,
Бу ердан уч манзил юриб борганда,
Меҳрибон бир киши туради унда.
У менга тилдошу ундадир даво,
Ундан олиб келсанг, бўлади шифо».
Дедим: Тилимизни у ҳам билурми?
Мақсадни сен каби била олурми?
Деди: «Йўқ»
Дедимки: Бас, шундай экан—
Нима фойда келур бу боришимдан?
Деди:

Сўзинг тўғри, лекин сен билан,
Бир доно раҳбарни қўшиб бераман,
У ҳеч қадам босмай кўп йўлни кезар,
Менинг сўзларимни унга етказар».
Учи қаро чўпни қўлига олди,
Оқ япроқ устига нақшлар солди.
Япроқни буклагач, менга топшириб—
Деди:

Олимга бер, буни обориб!
(Оқ япроқ қоғозу қора чўп қалам,
Қаро нақшлардан хатлардан кўркам).
Бу нақшлар қандай хабар берар деб,
Ўзимча ўйлардим ҳайратим ошиб.
Онам ҳурматининг улуғлигидан,
Сўзини қайтармай боравердим ман.
Олиб бордим, олим япроқни олди,
Дори берди, онам ичиб тузалди.
Бу сеҳрни кўргач, ҳайратда қотдим,
Бунинг хаёлида ўзни йўқотдим.
Дер эдимки: Қандай, киши лаб очмай,
Мақсадин бошқага англата олгай?
Ё эшитмай туриб биров гапини,
Тушунгай дардини ҳам матлабини?
Билимли рус киши олдига шу он—
Бориб, мушкулимни айладим баён.
У киши дедиким:

«Бу тилсим эрур,
Бу тилсим беҳисоб фойда еткирур.

Билим хазиначин калидидир бу,
Билимдонлик ўйин курсисидир шу.
Кичининг мушқули шу билан осон,
Оламнинг матойи шу билан арзон.
Бор йўллар шу билан кенгайиб борур.
Қоронғи кечалар ёп-ёруғ бўлур.
Бу тилсимнинг номин сўрасанг —«Савод».
Бунга етганларнинг кўнгли бўлур шод.
Лекин бу тилсимнинг калиди ҳам бор,
Бахти кулганларга у бўлур тайёр.
Қандай кишигаким бахти бўлса ёр,
Калитни беради қилмай интизор.
Доно русдан турли саволлар қилдим,
Жавобидан анча нарсани билдим.
Дев зулми остида маҳкум эканмиз,
Шунинг-чун ҳаётдан маҳрум эканмиз.
Бир дев бизни доим зўр билан эзар,
Ҳам бизга саодат йўлини тўсар,
Кўзимиз очигу, соғдай ўзимиз,
Лекин саводсизмиз—кўрдир кўзимиз.
Бизда на алифбе, на мактаб, китоб,
На қалам, дафтар бор, на рақам-ҳисоб.
Халқимнинг тарихи қайтмас кетига.
Номимиз ёзилмиш сувнинг бетига,
Бир тўлқин-ла на ном, на нишон қолур,
Тарихимиз бир ел билан йўқолур.
Доно рус ўгити тушган қулоққа,
Таъсир этди дилга, бошдан-оёққа.

Бу сирни англагач, бахтни изларман
Ва бахтнинг кетидан жаҳон кезарман.
Бахтнинг орқасидан тинмай бир замон,
Тоғ демай, чўл демай, юраман ҳамон.
Малъун дев ҳам менинг изимдан юрар,
Ёруғ кунни тундай қоронғи қилар.
Шунча оғир кулфат бошимда туриб,
Йўлимдан қайтмайман, бораман юриб.
Сўнги нафасгача тинмай юраман,
Ё битар ҳаётим, ё кун кўраман.—
Бу сўзларни айтгач хаёлга ботди,
Гўё шу замонда ўзни йўқотди.
Худди гўдак каби бир нарса ёзар,
Ҳасса учи билан ер узра чизар.
Гўё ўз фикрини ерга ёзарди,
Ё мақсад ариғин шунда қазарди.

С о б и т

Ердир бешигиму кўчманчудирман,
Маконим номаълум, йўқ менда ватан.
Тун бўлгач, кишилар кирар ётоққа,
Хатто товуқлар ҳам чиқар қўноққа.
Менинг на уйим бор, на ётоқ жойим,
Қизиган қум узра ётаман доим.
Қуриган япроқдек юраман чўчиб,
Ел қайга супурса, бораман учиб,
Уйим йўқ, бир жойда қандай тураман.

Қуюндек ҳар томон сарсон юраман.
Кечаси кўч билан мен ҳам йўл олдим,
Бир гўзал қиз билан учрашиб қолдим.
Орқасига оғир юкни кўтарган,
Кўчманчилар билан у ҳам кетаркан.
Гўё ой кетарди ернинг устидан,
Орқасига осмон юкин кўтарган.
Бой учун кўтарган юк жуда оғир,
Эзилар бу юкдан ҳам тан, ҳам бағир.
Тўсатдан юк босиб, у ой йиқилди,
Кўзимдан қон оқиб, кўнглим сиқилди.
Тушириб юкини қиз елкасидан,
Оёғидан олдим санчилган тикан.
Юкини бошимга кўтариб шу дам,
Индамай кетардим у билан мен ҳам.
Хаёлим унда-ю, юки елкамда,
Борлиғим у бўлди бутун оламда.
Аста-аста, кам-кам сўзга бошладик,
Шу чоқда икки йўл бошига етдик,
Ҳар биримиз бошқа томонга кетдик,
Кўксим аро қолди ишқининг доғи,
Кўз олдимда турар ҳуснин чироғи
Қолибман узоқда ундан бебаҳра,
Мен Муштарий бўлгач, у бўлмиш Зухра.
Бизнинг қалбимиз бир-бирдан узоқ,
У ҳам кўчманчидир, эмасдир ўтроқ.
Менинг элим қайга ташласа қадам,
Унинг қабиласи кўчар ўша дам.

Бу девнинг зулмидан тура олмаймиз,
Бир-бирни ҳеч қачон кўра олмаймиз.
Менинг ишим чексиз чигалдир, чигал,
Заррадек ҳам эмас қадрим лоақал.
Айтдилар:—Бахт сенга уй беради,—деб,
Мол, давлат беради, қўй беради,—деб
Мен бахтни зораким кўра олгайман,
Марҳамат қўлини ўпа олгайман,
Бўлиб уй эгаси, экин эгаси,
Шу бахтим бўлгай деб уйим бекаси,
Бахтимни излайман кўп йилдан бери,
Юраман тоғу тош кезиб ҳар сари.—

Ёруғлик қоплади осмоннинг юзин,
Муштарий ва Зухра кўрсатди ўзин.
Собит қарадиким бу икки юлдуз,
Бир-биридан узоқ турар юзма-юз.
Собитда ўксиниш чекига етди,
Қайғули оҳ уриб ўзидан кетди.
Янги дўстлар кўриб унинг ҳолини,
Кузатиб қолишди бу аҳволини.

Қуёш шуъласидан ёришиб фалак,
Тонг отишдан берди ёғдулар дарак.
Ва бахтнинг ҳомийси деди:

«Тонг отар,
Душманнинг макридан этайлик ҳазар».
Кундуз куни кетсин ҳар ким ҳар ёққа.

Кишилар ичига, шаҳар, қишлоққа.
Яна оқшом чоғи бунда бўлурмиз,
Оловни ёқурмиз, суҳбат қилурмиз.
Лекин тонг отганда яна кетамиз,
Кишилар ичида манзил этамиз.

IV

Кечаси келди-ю кундузи ўтди,
Тун қора пардани оламга тутди.
Тундан анча ўтгач, дўстлар келишди,
Булоқнинг бўйида суҳбат қуришди.

Бахт ҳомийси

Ҳар киши ўзича гумон этарди,
Махсус девим бор, деб фараз қиларди.
Умумий душманни кўрдингиз энди,
Ҳаммага баравар экан, билинди.
Минг йиллардан буён бу дев лаънати,
Меҳнаткаш элларни эзиб келади.
Зулм хилма-хилдир, зулм хилма-хил,
Лекин зулм девининг моҳияти бир.
Хоҳ жойи Мағрибу, хоҳ Ҳинду, Кашмир.
Қайси элдан бўлсин (унга баравар)
Қўлидан келгунча зулм этиб эзар.
Бу девнинг ўлимин истаган чоҳда,

Ҳамма эл бўлади бир иттифоқда.
Миллий адоватни берурлар барбод,
Хурофот бандидан бўлурлар озод.
Енгилмас куч билан тўпланиб баҳам,
Умумий душманни қилади барҳам.
Бошқа ўртоқлар ҳам айтсин ҳолини,
Тинглайлик, билайлик биз аҳволини.
Билайлик, уларга қайси йўл билан,
Дев қандай, қай йўсин зулм этар экан.

Т ў х т а с и н

Менинг ҳикоям ҳам жуда оғирдир,
Бошимда қайғу-ғам жуда оғирдир.
Эшитган кишилар қийналар ғам еб,
Ҳайронман, айтсамми, айтмасамми деб.
Юртимнинг бир қисми эрур гулистон,
Яна бир қисмидир чўлу биёбон.
Қорақум водийси эрур маконим,
Бу юртим ғамида қийналар жоним.
Бизнинг чўлимиздир жуда кенг, узоқ,
Сувсизликдан битмас ҳаттоки янтоқ.
Сувлик ер бой, мулла, эшон қўлида,
Амирлар қўлида, аъён қўлида.
Қуруқликда қолган балиқ эрурмиз,
Қуёш иссиғида қотиб ўлурмиз.
Менинг гулшанимдир тиканлик ерлар,
Оқар сув мен учун кўзимдан оқар.
Дашту саҳро кездим, юриб ҳар томон,

Бахт парисидан топай деб нишон.
Парини топганда унга ёлворай,
Ёлвориб, ўтиниб марҳамат сўрай.
Зора бизнинг чўлга ташласа қадам,
Ариқлар чиқариб айласа хуррам.
Менинг халқим йўқсил, мазлум бўлса ҳам,
Дев қўлида тутқун—маҳкум бўлса ҳам,
Ботирлик йўлида мардона эрур,
Тантилик бобида жаҳонга машхур.
Халқимнинг тенг ярми қирилиб битган,
Лекин унинг донги оламга кетган,
Ярмининг ишидан қолмагач асар,
Ярмининг ҳунари қверга етар?
Зулмининг шум деви йўқотган ҳамон,
Келиб етар эди бир янги замон—
Деб, булоқ сувига тикилиб қолди,
Бошқа ҳамма ёқдан кўзини олди.
Ўз тилагин гўё сувга сўзларди,
Бахтини шу оқин сувдан кўзларди.

Л а д о

Менинг юртим Кавказ тоғида эрур,
Жаҳоннинг энг гўзал боғида эрур.
У ернинг тупроғи кўнгил очади,
Меҳнатга яраша олтин сочади.
Танти ердир, жуда қойил қоламан,
Яхши ишлаб, яхши ҳосил оламан.
Лекин бу ҳосиллар таланиб кетар,

Юздан бири зўрға уйимга етар.
Шундай бўла туриб меҳмонларни деб,
Кўп нарса тайёрлаб қўяман йиғиб.
Меҳмон учун бордир кабогим менинг,
Хумда қайнаб турган шаробим менинг.
Лекин ётар тупроқ бағрида яна,
Олтин, кумушлардан мўл-мўл хазина.
Санъатим қўлига гаровдир булар,
Қўлимдан келганда бу ҳам очилар.
Тўхтасин, ўртоғим, сен кўрсанг тушда,
Сув ариғин доим бутун турмушда.
Бошқа дарё ишқи мени эзгандир,
Унга доим фидо жон билан тандир,
Олов денгизини тушда кўраман,
Бу денгиз ишқида куйиб юраман.
Ҳар кеча тонггача ухлаган чоғим,
Станок товушин тинглар қулоғим,
Рудадан ёғдулар кўринур ажаб,
Қизил байроқчалар турар ҳилпиллаб.
Кўз юмган чоғимда иш жўшқин эрур,
Кўз очган чоғимда уйқудек бўлур.
Ҳар санъатга бордир қобилиятим,
Ҳар қандай ишга ҳам бордир ғайратим.
Талантим бордиру, ишлатилмаган,
Ер ости бойлиги каби бекинган.
Бу конга қўлимни узатолмайман,
Ҳам яхши турмушга ета олмайман.
Чунки ёлғиз қўлдан чиқмайди овоз,

Бир киши кучидан бу иш бўлмас еоз.
Уртоқсиз тириклик тириклик эмас,
Дўсти йўқ йигит ҳам йигитдек эмас.
Йигитлик нашъаси ўзи дўстликдир,
Турмуш қозонининг тузи дўстликдир.
Менинг ҳам арзанда дўстларим борлар,
Бириси Авитик, биридир Ҳайдар.
Ҳар икков мён каби меҳнатсевардир,
Ҳар икков дўстликка жуда чевардир.
Менга меҳмон бўлиб келиб қолганда,
Энди суҳбат баэмин қура олганда,
Одамнинг шаклида бўлиб дев келар,
Бир қанча фасоду фитналар қилар.
Ош пишмай қолади, май ҳам ичилмай,
Суҳбатимиз бўлур ўлик баэмидай.
Қайғу-ҳасрат билан дилим тўлади,
Кабобим меҳмонсиз заҳар бўлади.
Мён девнинг зулмидан жуда эзилдим,
Дўстлардан айрилиб ёмон сиқилдим.
Эшитдим бахт эмиш дардимга даво,
Ҳам топиб берармиш кўп ёру ошно.
Бу бахт ҳар кимгаким ёр бўлар эмиш,
Дев ундан ҳайиқар ҳам қочар эмиш.
Шудирким бахтимни излаб юраман,
Билмадим, мён уни қачон кўраман?
Бахтимга ётганда сўрайман ундан,
Дилимни шод этсин кўп меҳмон билан.
Дўстларнинг юзидан кўз ёруғ бўлсин,

Уйим меҳмон билан безансин, тўлсин.
Ер ости бойлиги юзага келсин,
Улкам озод бўлсин, девлар эзилсин.
Бу сўзларни айтгач қўлни узатиб
Сиқди дўстлар қўлин яхши кузатиб.

Бахт ҳомийси

Очиқ кўнгил билан ҳасрат қилинди,
Ҳамманинг дарди ҳам энди билинди.
Ҳикоялар шакли хилма-хил эрур,
Лекин ҳаммасининг мазмуни бирдир.
Ҳаммангиз ҳам девдан зулм кўргансиз,
Бахт излаб тоғу тош кезиб юргансиз.

Сергей!

Бу ўртоқлар менга меҳмонлар,
Бу ерга узоқдан келиб өтганлар.
Сен ҳам сўзлаб бергил кўрганларингни,
Ҳар томон йўл кезиб юрганларингни.

Сергей

Тўғридир сўзингиз, азиз ўртоқлар,
Дардингиз, қайғунгиз юракни доғлар.
Бу ғамлар йиғилиб бирга уюшди,
Бир тоғ бўлиб менинг елкамга тушди.
Уз ғамимга яна қўшилди бу ҳам,
Гўёки уланди ғам шохига ғам.
Элим ишга уста, жуда ҳунарманд,
Ҳунари ҳар ерда бўлгандир писанд.

Болаликдан ўрта ёшга етибман,
Кўп меҳнат чекибман, ижод этибман.
Лекин ҳар нарсаки қўлга киритсам,
Зулм деви олди қўлимдан шу дам.
Айбим бўлиб менинг «нечун?» деганим,
Кўп йиллар азобда қолдим бетиним.
Бахтнинг йўлига қадам ташладим,
Девни ёнгиш йўлин истай бошладим.
Мени бу малъун дев жуда ҳам сиқди,
Ўрнимда фил бўлса, эзилар эди.
Кўчманчи эмасман, лекин ундан ҳам
Кўпроқ йўлни кездим, кўп босдим қадам.
Бу йўлларни кездим сургунда юриб,
Зиндондан зиндонга сурилиб туриб.
Бечора хотиним кўп азоб чекиб,
Болаларни боқди зўрға нон топиб.
Бахтимнинг тун каби қоралигидан
Гўдаклар куни ҳам қоронғи, туман,
Ҳазаб билан мени у ёқ-бу ёқда,
Қамоқдан қамоққа юборган чоқда
Бола-чақаларим сарсон бўлганлар,
Шаҳардан шаҳарга истаб юрганлар,
Умрим ўтди доим азоб, қийноқда,
Қисман очиқликда, қисман қамоқда.
Бу қандай зулмким, отаси туриб,
Боласи етимдек ўксиниб юриб,
Золимнинг хавфидан чиқиб юраги,
Ўз туққан отасин деса «амаки»?

Қирқ беш ёшим ўтди қайғу-ғам билан,
Азоб-кулфат билан, дард-алам билан,
Бунинг орқасида бировни топдим,
Жаҳонда тенги йўқ бирдан-бир олим.
Улуғликда жуда юксак мақоми,
Бахтшунос эрур муқаддас номи.
Ҳар қандай касалнинг давосин билур,
Саодат йўлига у йўлчи эрур.
Узоқни кўрувчи, фикри расодир,
Мушкулни енгувчи, зийрак, донодир.
«Элнинг ёри бўл», деб буюрди ўзи,
Қувонаман шунга, фахримдир сўзи.
Сизга кўмаклашни ундан ўргандим,
Сизни етаклашни ундан ўргандим.
Ҳар ватан халқининг умиди ундан,
Менинг ҳам халқимнинг фаҳри у билан.
Шубҳасиз мен унинг кўмаги билан,
Зулмнинг девини янчиб ташлайман.
Сизга йўл кўрсатиб юборган киши,
Бу ерга йўл бошлаб келтирган киши,
Шунинг орқасидан қадам ташлайлик,
Олимнинг олдига бирга борайлик.
Дардимизга олим даво кўрсатсин,
Бахтимиз йўлини бизга ўргатсин.

Бахт хомийси

Бахтшунос ҳақида паҳлавон Сергей,
Нималарни деди, тўғри деб билгил.

Ҳаммаси тўғридир, йўқдир хатоси,
Темир ироданинг удир эгаси.
Сўзлари дилларни тўлқинлатади,
Байроғи зафарга бошлаб кетади.
Яхши, ёмон йўлни яхшироқ билур,
Яхши, ёмонлигин исбот ҳам қилур.
Тоғ бургути каби ғайрати кучли,
Иродаси маҳкам, ҳаммаси кучли.
Инсоф-адолатнинг ҳайкалидир у,
Унга йўл тополмас ваҳима-қўрқув.
Ақли хар нарсага етади, чаққон,
Ҳар қандай мушкулни у қилур осон.
У мақтанчоқ эмас, тоғ каби вазмин,
Элнинг душманига сочади қаҳрин.
Кимки содиқ бўлса унинг йўлида,
Душмандан ҳайиқмас ўнгу сўлида.
Дўстларини сақлаб, етказмай зарар,
Янги ҳаёт сари етаклаб борар.
Тенгини кўрмади дунёнинг кўзи,
Зулм девини ҳам қўрқитар ўзи.
Унинг ҳикматидан топамиз қудрат,
Юринглар олдиға, ўтказмай фурсат.

Ҳ а м м а

Маҳкам ироданг-ла олға бос қадам,
Орқангдан эргашиб борайлик биз ҳам.
Ҳамма у томонга жўнади бирдан,
Қўрқувлар остида, кўп умид билан.

Ү

Эй азиз ўқувчи, достоним тинглаб,
 Қаҳрамонлар билан танишдинг минглаб
 Менинг кечмишим ҳам ажойиб эрур:
 Менинг ҳолимни ҳам эшитсанг бўлур,
 Бутун умрим ўтди қайғу-аламда,
 Болалик вақтимда, йигитлик дамда,
 Отам қари эди, онам ҳам бемор,
 Синглиларим кичик, мен эса бекор.
 Севикли меҳрибон акам бор эди,
 Бир улуғ табибга хизматкор эди.
 Жуда ҳам билимдон эди у табиб,
 (Замон зулми уни ўлдирди эзиб.)
 Шу акам ҳали ҳам эсон-омондир,
 Юзини кўролмайд юрагим қондир.
 У энди билимдон бир табиб эрур,
 Кишилар дардимга дармон еткарур.
 Қашшоқ камбағаллар ундан миннатдор,
 Ишчилар, косиблар унинг билан ёр.
 Дунёнинг пулини кўзига илмас,
 Жаҳоннинг нарсасин нарса деб билмас.
 Қашшоқлик замони ёдида бордир,
 Шунинг-чун қашшоқлар элига ёрдир.
 Уғлин кўролмаган кўр каби мен ҳам,
 Акамни кўролмайд кўп чекаман ғам.
 Тез аро кўрсайдим Эронни озод,—
 Мўйсафид акамни — унда топсам шод.

Бахтимнинг йўлини очилган кўрсам,
Элимни зулмдан қутулган кўрсам.
Яна бир акам ҳам ҳунарвар эди,
Темирчи, ҳам заргар, ҳам мисгар эди.
Ундан сўнг ватанга аскар бўлганди,
Кейинча қўшинга раҳбар бўлганди.
Золимларга қарши олдинга босиб,
Урушиб борарди ғайрати тошиб.
Бир хоин ўқидан кўкси тешилди,
Сувдан ўта туриб дами кесилди.
Муборак гавдаси сув ичра қолди,
Дарёга ботди-ю, кўздан йўқолди.
Кирмоншоҳ шахридан Техронга қадар,
Пиёда йўл босиб қилурдим сафар.
Бош-оёқ яланғоч, кўзда тўла ёш,
Қайғу-ғамдан ўзга йўқ эди йўлдош.
Юзимни ёш билан ювиб кетардим
Ва бахт орқасидан қувиб кетардим.
Эсиз! Бахтим эди мендан узоқда,
Зулм дев ҳоким эди у ёқда.
Биз уч оға-ини қилурдик сафар,
Нон учун ҳар томон сарсон, дарбадар.
Қийналиб очликда отам жон берди,
Онам ҳам жаҳондан кўз юмган эрди.
Шаҳар халқи тўплаб садақа пуллар,
Отамни, онамни эплаб кўмдилар.
Уйда бир синглимнинг умри узилди,
Бириси кишилар қўлида ўлди.

Бу қайғу-аламдан ёмон эзилдим,
Тирикликдан бездим, жуда сиқилдим.
Яна ўйлаб дедим: Отам бўлмаса,
Ака, ука, сингил, онам бўлмаса,
Қаҳрамон халқим-ку бор менинг ахир!
Унинг хизматидан қочмайман тақир!
Унинг озодлиги—менинг тилагим,
Унинг бахти эрур доим истагим.
Тирик қолишимга сабаб шу бўлди,
Ҳақ йўл топишимга сабаб шу бўлди.
У йўлдан мен Ленин йўлига етдим,
Партия кўрсатган томонга кетдим.
Бу йўл ҳамма элга озодлик берур,
Жаҳон халқин бахти шу йўлда эрур.
Шунча қайғулардан ўтганим кўринг,
Қаердан қаерга етганим кўринг.
Бўлди жойим аввал қоронғи зиндан,
Ҳозирги ўлкамдир ҳур Тожикистон.
У чоқда жуда ёш, навқирон эдим,
Лекин қарилардай нотавон эдим.
Совет юрти мени қайта ёш этди,
Қарилик кулфати бошимдан кетди.
Бу муқаддас ўлка менга ватандир,
Ёт эмасман, худди жонимга тандир.
Мени фарзандидек билади тожик,
Эрурман шарафга, бахтимга шерик.
Бошлаб эркинликка ташлагач қадам,
Камолга етгунча, то ҳозирги дам,

У билан ишлардим, у билан бўлдим.
У билан бир жону бир бадан бўлдим.
Шу кўркам рус халқи менга ёр эрур,
Душмандан сақлашга мададкор эрур.
Унинг марҳамати жуда улуғдир,
Миллатим эрки ҳам унга боғлиқдир.
Парининг ҳолини агар сўрасанг,
Зиндон ичра ҳоли жуда эди танг.
Ҳар томонга ўзни ташлаб охири,
Шу қўшиқни куйлаб йиғларди пари:

Кўнгил юз порадири ишқида, мэн инсонни истайман,
Удир дардимга дармон, дардима дармонни истайман.
Унинг жони ману, у бўлмаса бежон бадандир ман,
Удир менга ватан, у бўлмаганда беватандирман.
Эрурман шодлик, аммо ситам этмиш мени нолон,
Фиғонким, раҳм этиб боқмас менинг аҳволима жонон,
Унинг зўри билан душманни барбод айласам бўлгай,
Унинг жаҳди билан ўзимни озод айласам бўлгай.

VI

Жаҳоннинг олими ёлғиз бир ўзи,
Кўм-кўк чаман ичра ўтирган эди.
Ўрта бўйлигина, пешонаси кенг,
Кўзининг чақнаши қуёш билан тенг.
Лабиди табассум тўлқинлаб турар,
Юзидан жаҳоннинг бахти кўринар.
У жаҳонда эмас, жаҳон ундадир.
Улуғлик бобида шу йўсиндадир.

Тўнгакда ўтириб, тиззада дафтар,
Қалами қўлида, нимадир ёзар.
Икки айри ёғоч ерга кўмилган,
Бир тўғри ходани унга миндирган.
Бу тўғри хомага чойнак осиглиқ
Туради, тагида олов ёқиғлиқ—
Ўрмоннинг шукуҳи у билан эрур,
Бу қалин ўрмонга у шавкат берур.
Учиб шохдан шохга қушлар сайрашар,
Бу улуғ кишини кўриб яйрашар.
Бахтнинг ҳомийси келди шу ерга,
Саккиз киши, яна бир кийик бирга.
Унинг келишини олим ҳам кўрди,
Кутиб олмоқ учун туриб югурди.
Қучоқлашиб олиб оғиз ўпишди,
Ундан-бундан бошлаб сўзга киришди.
Келганлар олимни бир кўриш билан
Раҳбар деб таниди ҳаммаси бирдан.
Яна шогирдлари бошқа томондан,
Келишиб кўришди у олим билан.
Уларнинг ҳаммаси бир-бирига ёр,
Ҳамфикр, яхши дўст, ҳамсуҳбат, ҳамкор.
Жангларда чиниққан, синалган эрлар,
Хатардан қўрқмаган ботирлар, шерлар.
Тақдир ишин сира иш деб билмаган,
Ўлим хавфин асло кўзга илмаган.
Бахтшуноснинг кўзин жозибасидан,
Ўтирган кишилар кетди ўзидан.

Хушни бошга йиққач, анчадан кейин,
Қуршаб олишдилар олим теварагин.
Азиз фарзандидай очиқ кўнгилдан,
Сўзлаша кетдилар у олим билан.
Бахтшунос томонга Сергей паҳлавон
Юз ўгириб қилди арзини баён.
Сенинг насиҳатинг ечар чигилни,
Бизга ўғит бериб қувнатар дилни.
Бахтнинг қуёши ёғдусин сочди,
Сени кўрмак учун бизга йўл очди.
Дунёнинг ҳаммаси ўзинга аён,
Бахтимиз йўлидан бизга бер нишон.

Б а х т ш у н о с

Эй зулм остида қолган ўртоқлар,
Ғам-қайғу юкидан толган ўртоқлар!
Неча йилдан буён биламан буни.
Ҳар замон, ҳар нафас кутардим шуни:
Ҳар ўлка халқидан бир тўп йиғилиб,
Бирлашиб бу ерга келармикан деб,
Таълим олмоқ учун тўплансалар деб,
Курашнинг йўлини ўргансалар деб.
Энди бахт йўлини мен кўрсатаман,
Сизни бу йўл билан таниш этаман.
Сафо саҳросининг энг этагида,
Бало тоғи деган тоғнинг тагида,
Харсанг тош остида бордир бир кудук,

У қудуқнинг йўли хатарга тўлиқ.
У қудуқда бордир осиглиқ қафас,
Етти занжир билан эрур чамбарчас.
Бахтларнинг париси ундадир тутқун,
Бахтларнинг қудуғи дەرлар шу учун.
Қудуқ тилсим эрур, харсанг тош сөхр,
У жуда чуқурдир, бу жуда оғир.
Дев доим сақлайди куни ва тунни,
Инсоннинг кўзига кўрсатмай уни.

Ш о г а д о

Эй азиз муаллим, бу дардга даво
Борми, ёким йўқми давоси асло?
Ё инсон бахтининг асари йўқми,
Бу қоронғи туннинг саҳари йўқми?

Б а х т ш у н о с

Чораси инсоннинг ўзида эрур,
Бу чора инсоннинг қўлидан келур.
Бир-бирига қўл бериб, ушлашиб билак,
Йўлдаги тўсиқни йўқотмоқ керак.
Ундан сўнг бир бўлиб, ялпи куч билан,
Кўтаринг харсангни қудуқ бошидан.
Занжирга мардона маҳкам чанг солинг,
Қафасни қудуқдан чиқариб олинг.
Пари ер устига ташласин қадам,

Девдан озод бўлиб яшнасин олам.
Агар бу бирликни қилсангиз бошқа,
Отилмаган сопқон тегади бошга,
Бўшроқ ушласангиз занжирни агар,
Қафас қўлдан чиқиб чуқурга кетар.
Унда пари кўздан яна йўқолур,
Мальун дев яна ҳам ҳокимлик қилур.

С о б и т

Бизнинг бирлигимиз мустаҳкам эрур!
Бу бирликни қандай куч буза олур?
Ҳаммамиз билдикки, истагимиз бир,
Йўлимиз, жангимиз, тилагимиз бир.

Б а х т ш у н о с

Зулм девидадир бир қанча малай,
Ҳар миллат ичида бордир бирталай.
Эҳтимол, сизларни буза бошласа,
Бу бирлик ипини узиб ташласа.

Л а т у г е

Эй улўғ билимдон, қадрли азиз!
Хоинларни қандай била оламиз?
Беномус эканин қандай биламиз?
Ё жосус эканин қандай биламиз?

Бахтшунёс

Бахтнинг қудуғи томон юрганда,
Қудуқдан парини тортиб турганда,
Бир тўда кишилар шу вақтда келиб,
Сиз паҳлавонларга «насиҳат» қилиб,
Миллий адоватни ўртага солур,
Дину тил, одатни ўртага солур.
Душманлик уруғин орага сепар,
Ўшалар хоиндир, аниқ-муқаррар.—
Жаҳоннинг олими ўргатгандан сўнг,
Қимматли ўғитни тугатгандан сўнг,
У билан хайрлашиб, жўнаб кетмоққа,
Ҳурмат билан ҳамма турди оёққа.

Бахтшунос

Бу кураш жуда ҳам хатарли эрур,
Лекин натижаси зафарли эрур.
Ҳар ким ўз юртига бориши керак,
Халқининг ичида юриши керак.
Бориб ўз халқига бўлсин мададкор,
Курашга уларни айласин тайёр.
Фурсати келганда ялпи куч билан,
Қутқазиб олайлик парини девдан.
Пари байроғидир бу қизил байроқ,
Қўлда маҳкам тутинг доимо, ҳар чоқ!
Вақти келадирким, бунинг остига

Бутун олам халқи тўпланур бирга.
Ёдимга тушади яна Кирмоншоҳ
Эзади бағримни, чекаман юз оҳ.
«Пишкандоз» ўйинини ўйнаган чоғим,
Бир неча етимлар эди ўртоғим.
Шорунинг мавсуми, узумзор тоқлар,
Болалар ҳайити ёдимда турар.
Кўча боғлар тушар ёдимга ҳар дам,
Пўсти юпқа ширин мевалари ҳам.
Дилкушо ва Сарин ёдин этарман,
Жонга улангандек чиқмас ёдимдан.
Темирчи дўкони ёдимда ҳали,
Унда умрим ўтди бир-икки йили,
Чироқсиз, қоронғи, тош терилмаган,
Барзадамоғ йўли чиқмас ёдимдан.
Ҳали бўлмаса ҳам файздан асар,
Файзобод уйлари кўзимдан ўтар.
«Ақли йўқ», деб менга кулсанг ҳам бўлур,
Лекин дил олдида ақл нима қилур.
Бирга бўлганларни эслар дил ҳар дам,
Ҳаёлимга келур наборшиқлар ҳам.
Абулқосим дилдан ўтади ҳар чоқ,
Қашшоқ бола эди, лекин хушчақчақ.
Ёдимга тушади Ҳавзимайдан ҳам,
Сўз усталаридан Қаҳрамон, Маҳрам.
Меҳнаткаш ўртоқлар ёдимга тушар,
Бахт излаб, бўлганлар сарсон-дарбадар,
Ёдимдан чиқмайди курашган шерлар,

Халқ нафини кўзлаб курашган эрлар.
Ермухаммадни ҳам ёд этади дил,
Ўз сўзига эга, ҳақгўй, мустақил.
Кулаҳмон ёдимга тушади ҳар он,
Ёдимга тушади армонли арслон.
Кеча-кундуз бирга жангларда бўлган—
Йўлдошларим сира чиқмас ёдимдан.
Азиз «Бесутун»ни дилим ёд этар,
Бесутун тоғи ҳам кўзимдан ўтар.
Тоқибўстон эрур азамат кўзгу,
Кўп асрларни бизга кўрсатади у.
Кирмоншоҳ шахрининг фидосидир дил,
У томонга боқар дилим муттасил.
Кўп томондан унга кўнгил эрур банд,
Дийдорин кўрмоққа дилим орзуманд.
Эронни биламан; кўзимга аён,
Ситам тешасидан бўлгандир вайрон.
Йўқлик, ишсизликдан чекади фарёд,
Қашшоқ, касалманду халқи бесавод.
Чиройли манзара, у гўзал ватан,
Зулм тутунидан қоронғу босган.
Лекин дил олдида нима ҳам дейман,
Юртим азиздиру, жонажон Ватан.
Не қилайки, онам мени туққан чоқ,
Кўзга ташланмишдир дастлаб шу тупроқ.
Кўчага биринчи чиққан чоғим ҳам
Ёдимга тушади доим, дам-бадам.
Қўлимдан иш келгач, халқ билан эдим,

Сафда турдим бўлмай душманга таслим.
Жангларда ўтказдим кўп замонларни,
Бошимдан кечирдим оғир онларни.
Очиқ кўзим билан кўриб турибман,
Советлар халқини, ой каби равшан.
Эркинликка чиққан бурунги қуллар,
Зулмни енгганлар ботир йўқсуллар,
Олиб қўлга илму эрк ва истиқлол,
Бўлмишлар абадий озод ва хушқол,
Истайманки, Эрон меҳнаткаши ҳам
Озодликка чиқсин, йўқолсин ситам.
У шонли халқ билан жангларда баҳам—
Бўлмоқни дил талаб этади ҳар дам.
Бахт қуши унга ҳам қўнган чоғида,
Кошки мен ҳам кўрсам бўлиб боғида.
Кўрсайдим илмини, чексиз молини,
Нурини, сувини ва иқболини.
Гомосиёбгача Кирмондан тортиб,
Ариқда ҳайқириб турсин сув оқиб.
Кенг, гўзал хиёбон йўлларни кўрсам,
Паркларни гўзалроқ кўрсам ундан ҳам.
Кўрсам халқ ичида ёш авлодини,
Уларнинг ишини ва ижодини.
Шу мақсад, шу ижод, шу ният учун
Халқ курашмоқдадир унда туну кун.
Офарин курашчан ёш-жувонларга,
Донги чиққан асил паҳлавонларга.
Қадимги курашчан эрлар фарзанди,

Ватаннинг посбони чин жигарбанди.
Яша Эрон учун курашаётган,
Жаҳонгир душманга қарши курашчан!
Ватанни неъматдан қилувчи тўқун,
Жафокаш, меҳнаткаш Эрони учун,
Ишчилар, деҳқонлар Эрони учун.
Демасман аъёнлар Эрони учун!
Жаҳонгирга қарши мард Эрон учун,
Душманни енгувчи паҳлавон учун.
Яшасин меҳнаткаш элнинг полвони,
Ҳайиқмайди тандан чиқса ҳам жони.
Покиза инсонлар номини оқлар,
Ота-боболарнинг байроғин сақлар:
Кованинг ғалаба ва шон байроғин,
Мардлик, фидокорлик, виждон байроғин,
Буюк раҳбар, улуғ Маздак байроғин,
Сатторхоннинг баланд юксак байроғин,
Қўрқмас ботир Ермуҳаммад байроғин,
Ҳайдар каби курашчан мард байроғин,
Халқ йўли — илму ҳунар байроғин.
Мақсадимиз — меҳнат, зафар байроғин.
Этиб дил дардинг шу ерда тамом,
Энди бахт қиссасин эттирай давом.

VII

Бахтлар қудуғининг устида ғовға,
Эй кўнгил, кўз очиб айла томоша,

Ёш-қари, халойиқ — ҳамма тўпланган,
Кутишиб турмоқда ҳаяжон билан.
Янги воқеага улар кўз тутар,
Жўшқин юракларда ирода қайнар.
Қаршида турибдир зулмнинг деви,
Оламни қоплаган унинг ғиреви.
Бахтнинг қудуғи унинг кетида,
Турар аскарлари, кўп ниҳоятда,
Бу қўшинлар девдан фармон кутишар,
Гўё халойиқни девдай ютишар.
Ҳайқириб қичқирди зулмнинг деви:
«Эй бани одамнинг ҳимоячиси!
Оғир туюлдими гавдангда бошинг?
Бошингни кесаман, оқизиб ёшинг!
Кимки бўлса менинг қулларимга ёр,
Оёғим остида бўлур хору зор!
Жондан тўйган бўлур тутқунларга ёр,
Ким экан, ўзининг жонидан безор?!
Чўяндан бўлса ҳам бошин кесарман,
Тошдан бўлганда ҳам танин эзарман!»
Оламга танилган паҳлавон Сергей,
Урушларда ёнган қаҳрамон Сергей,
Майдонга кирди-ю, зўр наъра тортди,
Душманнинг бошига ваҳималар ортди.
Деди:
«Эй қон ичиб маст бўлган қонхўр,
Мастликдан тушасан, кўп бўлма мағрур!
Кимсасиз элларнинг таянчидирман,

Лекин золимларга қақшатғич душман.
Инсоннинг энг кучли марди эрурман,
Зулмнинг девини барҳам берурман.
Бошингни кесаман, бераман барбод,
Зиндондан парини қиламан озод.
Бу ердан абадий кетасан энди,
Зулминг жазосига етасан энди.
Қиличим бошингни кесар, эй манхус!
Менинг номим Сергей, халқим эрур рус!»
Шундан сўнгра ҳужум бошлади девга,
Бутун олам тўлди шовқин-фиревга
Бошланди ҳужумлар икки томонга,
Бу жангда бўялди кўп танлар қонга.
Бир қанча талашув, урушдан кейин,
Гоҳ баланд, гоҳ пастга юришдан кейин,
Сергей чаққонлик-ла ҳужумлар қилди,
Дев бунга чидамай анча енгилди.
Малъун дев чидамай, дод дея берди,
Лашкари қаттиқроқ ҳужумга кирди.
Халқнинг қўшини ҳам қаттиқ урушди,
Дунёнинг юзига гўё ўт тушди.
Кучли ҳамла қилиб Сергей паҳлавон,
Малъун дев шохини синдирган шу он.
Ундан сўнгра яна ҳужум бошланди,
Девнинг бир қаноти узиб ташланди.
Қон кетиб шохидан, қанотидан ҳам,
Дев қоча бошлади Сергейдан шу дам.

Орқасидан қочиб ҳамма қўшини,
Ерда қолди шоҳу қаноти унинг.
Мальун дев қақшатқич зарбани еди,
Сергейга халойиқ офарин деди.

Унинг шогирдлари, яқин дўстлари,
Қуршаб олишганлар олимни бари.
Бизга таниш бўлган йигит—Шогадо
Орқадан эшитди майин бир садо;
«Пари Озод бўлгач, сақла ғанимдан,
Ҳеч фойда кўрмасин душманлар ундан.
Ғайрат қилким, пари бизники бўлсин,
Бахтларнинг шакари бизники бўлсин.
Ўгутим эшитгил, эй азиз қардош,
Ётлар билан асло бўлмагил йўлдош!..»

Бу сўзни эшитгач босиб қалтироқ,
Боқса орқададир Мирвали шу чоқ.
Хаёлига тушиб доно рус сўзи,
Берган ўгутларин эслади ўзи.
Мирвали бошига қаттиқ бир урди,
Шу билан бошини янчиб ўлдирди.
Йўқолди фитначи, иғвогар, жосус,
Халқлар душмани, хоин беномус.
Халқнинг дили жўшга келди шу замон,
Ғайрат-ла ҳайқирди, етти паҳлавон.
Ғайрат билан солгач харсанг тошга чанг,
Кўтарилди қудуқ оғзидан харсанг.

Халойиқ пари деб чақирди шу чоқ,
Қудуқдан бир ёғду кўринди чақноқ.
Бахтларнинг париси қудуқдан чиқди,
Толенинг қуёши уфқдан чиқди.
Неча минг йил пари тутқун бўлса ҳам,
Хуснидан бўлмабдир бир заррача кам.
Сочлари қоп-қора, юзлари оппоқ,
Юриши кийикдай, кўзлари чақноқ.
Атрофига боқди қувониб, кулиб,
Қўшиқлар куйлади ўйинга тушиб.
Қуюндек айланиб осмонга учди,
Халққа қуёш каби ёғдусин сочди.
Оқшомсиз кундузга киришдик бизлар,
Абадий қувончга эришдик бизлар.
Эронга ҳам ташла қадам, эй пари,
Ундан ҳам девларни ҳайдагил нари!
Оламга саодат сендандир ҳосил,
Менинг халқимга ҳам саодат бергил.
Шогадо шу вақт дилида армон,
Қўлини кўтариб қуёшга томон
Деди:
«Эй бахтнинг қуёши бир йўл,
Менга ҳам ёғду соч, меҳрибоним бўл.
Раҳбарлигинг билан ёримга етай,
Унинг васли билан дилим шод этай?
Шодлик билан қанот ёзайлик энди,
Душман учун гўрлар қазайлик энди.
Бечора Давлат ҳам ғамдан қутулсин,

Дарасангин энди лолазор бўлсин.
Шогадонинг бутун дардига шерик,
Доимий йўлдоши вафоли кийик
Қўлини ташлади унинг бўйнига,
Юзларини ўпди кириб қўйнига.
Бирдан кийик бўлди шу дамда Сунбул,
Шогадо сайради мисоли булбул
Сунбул атрофида айланар эди,
Гул юзин шавқида рақс этар эди,
Бу ҳолни кўрганлар ҳайрон бўлишди,
Қий-чув садоси кўкка етишди.
Ҳар ким ўз ёрига етгандай бўлди,
Ҳамманинг ҳам дили завқ билан тўлди.
Бечора Эсхилким кўролмас эди,
Ўғли бўлмаганда юролмас эди,
Ўғлини қучоқлаб кўзини очди,
Армони қолмади, қайғуси қочди.
Тўхтасин билдиким ўз ўлкасидан
Шу ергача катта канал қазилган.
Қувончига сиғмай қўшиқ ўқиди:
«Суз келтирган Давлат—мана шу», деди,
Каналнинг бўйида турган кишилар,
Уйнашиб, кулишиб байрам этдилар
Бахтшунос олим деди:

«Эй Ладо,

Энди давринг етди, қайғурма асло!
Бир-икки дўстингдан айрилган эдинг,
Уларнинг ғамида эзилган эдинг,

Энди ғам емаким, шунча дўстинг бор,
Ҳаммаси меҳрибон, сенга вафодор.
Буларнинг меҳридир сенинг таянчинг,
Энди ҳеч бўлмасин сенинг аянчинг.
Ҳамма қаҳрамонлар хурсанд бўлишди,
Ладо теварагин қуршаб олишди.
Дейишди Ватанга санъат кўргизгил,
Ижоднинг чархини тинмай юргизгил.
Шу дамда бошланди қуюнли шамол,
У қуюндан бир қиз кўрсатиб жамол,
Деди:

«Хас терардим туялар учун,
Тўсатдан кўтарди мени бу қуюн.
Келтириб бу ерга ташлади мени,
Гўёки жаннатга бошлади мени.
Бу қандай хурсандлик, қандай тўй эрур,
Ҳамманинг юзидан севинч кўринур?»
Паҳлавон Сергей ҳам роҳатда эди,
Бола-чақаси-ла суҳбатда эди.
«Ота» хитобини эшитган ҳамон,
Сергей қиз томонга қаради чаққон.
Ҳазиллашиб, кулиб дедиким, эй қиз,
Бу ерда қолмади ҳеч киши ёлғиз.
Энди сен ҳам балки жуфтинг топарсан,
Ёки топмас эсанг, буидан кетарсан.
Кўзидан ёш тўкиб деди бечора:
«Жуфтим бахт учун бўлмиш овора.
У кетгач, ошибдир қайғу-аламим,

Ҳасрат ёримдиру, йўлдошим ғамим». Уялиб қўл билан тўсди кўзини,
Кўзин очгач кўрди Собит юзини.
Қучоқлаб ўпишиб суҳбатлашдилар,
Чеккан ғамларидан ҳасратлашдилар.
Сергей тайёрлади қип-қизил байроқ—
(Бахтшунос байроғин) худди ўша чоқ.
Олим бу байроққа юргизиб қалам,
Неча турли хатни қилмишди рақам.
Ҳар киши ўқиди она тилида,
Латуге ҳам аввал ўқиб дилида,
Ундан сўнг ўқиди бурро ва қаттиқ:
«Ҳокимият учун советдир ҳақлик,
Ерга, сувга, молу мулкка барабар,
Ишчи билан деҳқон чин эгадирлар».
Ботир Сергей деди:
(Энди ўртоқлар!
Қутлуғ бўлсин сизга муборак зафар!
Энди бу бирлик-ла мустақил ишда,
Давронни сурайлик гўзал турмушда
Ишлаб, роҳат этиб қувноқ бўлайлик,
Лекин бу сўзни ҳам эсда сақлайлик:
Мальун девнинг шоҳи синган бўлса ҳам,
Ҳали ўлмагандир у дев муттаҳам.
Тоғнинг орқасида унга олам бор,
Унда унинг дўсти, ҳомийси ҳам бор.
Кўзидан уйқуси бутун йўқолур,
У тинмай ўч олмоқ қасдида бўлур.

Совуқдан тўнгиган илондай эзур,
Бизнинг ғафлатимиз унга ёз бўлур.
Ишимизда доим ҳушёр бўлайлик,
Ватанни сақлашга тайёр бўлайлик.
Бахтнинг ҳомийси бунга қўшимча
Ўзлаб берди яна анча тушунча:
«Маънавий бирликни сақлайлик доим.
Бу дўстлик аҳдини оқлайлик доим.
Мустаҳкам сақланса биздаги бирлик,
Вўлмагай душманнинг кучидан ҳадик.
Устоз фармонини бажариб борсак,
Унинг байроғини баланд кўтарсак,
Бизнинг зафаримиз абадий бўлур,
Бу ютуқларимиз абадий бўлур».
Бахт қудуғининг устида ғава,
Эй кўнгил, кўз очиб айла томоша.
Бу майдоннинг ҳар бир томонидан ҳам
Парилар келишар босишиб қадам.
Гўзаллик париси, ҳам соз париси,
Шеърят париси, овоз париси,
Билимнинг париси, санъат париси,
Ёруғлиқ париси, ҳикмат париси,
Муҳаббат париси, яна бир қанча,
Шулардек парилар йиғилди анча.
Дунёнинг туғилиш тўйи деб қара,
Ҳар томон ажойиб гўзал манзара!
Қўшиқ ва соз билан жўр бўлиб олқиш,
Шу кундан бошланди янгича турмуш.

Бу ҳикоя шаклан гўё эртақдир,
 Лекин ҳақиқатда чиндан даракдир.
 Эртагимнинг ботир қахрамонлари,
 Икки юз миллатдан вакил сингари.
 Бу халқлар бирлашиб кураш очдилар,
 Душман турмушига заҳар сочдилар.
 Охири бирликда зафар топишди,
 Бахт парисига бориб етишди.
 Зулмсиз, ситамсиз дунё қурдилар,
 Қайғусиз, аламсиз дунё қурдилар.
 Девнинг янги шакли буни кўролмай,
 Бизнинг бахтимизга чидаб туролмай,
 Кечагина яна тишин қайради,
 Бизга хоинларча ҳужум айлади.
 Бизнинг бирлигимиз бузилмас бирлик,
 Бу бирлик-ла яна душманни енгдик.
 Хоинлар лашкари тор-мор бўлди,
 Ваҳшийлар дунёси шармисор бўлди,
 Бизнинг бирлигимиз енгди сипоҳин,
 Кўкларга еткурди нола ва оҳин.
 Доллар бандалари ҳасратда қолди,
 Бош бармоғин тишлаб ҳайратда қолди.
 Юртимиз ҳақиқат даргоҳи эрур,
 Дунё мазлумларин паноҳи эрур.
 Бахт юлдузининг юзи очиқдир,
 Кремлдан унинг нури сочиқдир.

Шул сабабдан доим дев ҳадиксирар,
Ҳар замон бир фасод йўлига кирар.
Лекин рус халқининг куч-қудрати зўр,
Шунинг-чун дев биздан узоқда турур.
Бирлик мустаҳкамдир доимо бунда,
Шул сабабдан зулм деви тутқунда.
Бу ватанда ҳамма миллат бир бўлиб,
Вафо йўлин тутган, қўл-қўлга бериб.
Ғайратда доимо ишга киришган,
Ватанни сақлашга қасам ичишган.
Рухлари ишонч-ла безанган эрур,
Ҳамма бир-бирига ишонган эрур.
Қип-қизил байроқни матонат билан,
Бахтларнинг ҳомийси маҳкам ушлаган.
Бу байроқ жаҳонга эркинлик берур.
Бахтшунос дононинг байроғи эрур!

МУНДАРИЖА

ТУРЛИ ДАВР ШЕЪРЛАРИ

Кремль. <i>Ғафур Ғулом таржимаси</i>	x . x	7
Совет Ватани. <i>Чустий таржимаси</i>	x x x x . x . . .	11
Уч томчи. <i>Ш. Шомухамедов таржимаси</i>	x . x	13
Ватаядан қарзям. <i>Ғафур Ғулом таржимаси</i>	. . x x x . .	19
Эрон халқларига. <i>Муинвода таржимаси</i>	x . . x . x . .	20
Менинг Ватаним. <i>Ш. Шомухамедов таржимаси</i>	x x x x . . .	22
Ўзбекистон. <i>А. Қаюмов таржимаси</i>	. x . x	26
Ҳамсафар дўстлар. <i>Чустий таржимаси</i> x x	28
Куйган чаман. <i>Чустий таржимаси</i> x . . .	32
Эшак ва трактор. <i>Муинвода таржимаси</i>	. . . x	34
Адашган Сакина хола ва унинг доно қўшниси ҳамда қора сеҳрагар қақида эртак. <i>Ш. Шомухамедов таржимаси</i>	. x . . . x x	38
Дўстим. <i>Чустий таржимаси</i>	x x x . .	40
Ғалаба сеник. <i>Талъат таржимаси</i>	x x x x x x . . .	44

ҒАЗАЛЛАР

Вайрона бўлган Ватан. <i>Чустий таржимаси</i>	x . x x	47
«Тожикистон нурга тўлди...». <i>Чустий таржимаси</i>	x x	49

«Муҳаббат оташи...» Ш. Шомухамедов таржимаси	50
Рассом ва шоир. Чустий таржимаси	51
«Кошки, жаҳонда одам...» Чустий таржимаси	52
«Нигор, раҳм этмайин...» Ш. Шомухамедов таржимаси	53
«Юзингга ошиқу шайдо эрурман...» Чустий таржимаси	54
«Унинг ҳар бир гапидан...» Чустий таржимаси	55
«Вафодорликда ёрим...» Чустий таржимаси	56
«Куяр ишқингда жоним...» Чустий таржимаси	57
«Шу тоғ ҳамдам бўлиб...» Чустий таржимаси	58
«Гирифторинг эрурмен...» А. Қаямов таржимаси	60

РУБОЙЛАР

«Хоҳларсанки, вагона бўлсин сендан шод...» Чустий таржимаси	63
«Мудом меҳр-ла Эрон...» Чустий таржимаси	63
«Нигорим...» Чустий таржимаси	63
«Таним ўт бўлди...» Чустий таржимаси	63
«Гар ухлоқсен...» Т. Жалолов таржимаси	64
«Гумон қилдимки...» Т. Жалолов таржимаси	64
«Шоҳ гўзал қизлар ила ишрат ҳавасида...» Т. Жалолов таржимаси	64
«Мен ошиқману...» Т. Жалолов таржимаси	64
«Мен сенинг ишқингни...» Т. Жалолов таржимаси	65
«Қора кўзим, чаман обод бўлибдир...» Т. Жалолов таржимаси	65
«Шоҳлар саройларин тазйин этгандир...» Н. Саидов таржимаси	65
«Бу нави башарки...» Н. Саидов таржимаси	65
«Мен шеър танида жондек қолгум...» Н. Саидов таржимаси	66
Бахт париси. Достон. Ғафур Ғулом ва Муиниода таржимаси	67

На узбекском языке

АБДУЛЬКАСИМ ЛАХУТИ

Избранное

Переводное

Редактор М. Аҳмедов

Рассом К. Рудов

Расмлар редактори И. Циганов

Техн. редактор Т. Смирнова

Корректор И. Қобилов

Босмахонага берилди 31/I-1968 йил. Босишга
рухсат этилди 12/IV-1968 йил. Формати
60×90^{1/32}. Босма л. 4,5. Нашр. л. 4,32. Тира-
жи 10 000. Ғафур Ғулом номидаги бадий
адабиёт нашриёти. Тошкент, Навоий кўча-
си, 30. Шартнома № 19—68.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот
Давлат комитетининг 3-босмахонасида № 1
қозоғга босилди. Тошкент, Навоий кўчаси, 30,
1968 йил, Заказ № 64, Баҳоси 73 т,